

30-модда. Жисмоний шахслар

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролари, чет давлатларнинг фуқаролари, шунингдек фуқаролиги бўлмаган шахслар жисмоний шахслардир.

Тегишли мақоми ўзига нисбатан белгиланган солиқ даври бошланадиган ёки тугайдиган ҳар қандай кетма-кет ўн икки ойлик давр давомида жами бир юз саксон уч календарь кундан кўпроқ Ўзбекистон Республикасида ҳақиқатда бўлган жисмоний шахслар Ўзбекистон Республикасининг солиқ резидентлари деб эътироф этилади.

Ушбу модданинг **иккинчи қисми** қоидалари мазкур моддада белгиланган хусусиятларни ва Ўзбекистон Республикасининг солиқ солиш масалаларига доир халқаро шартномалари қоидаларини ҳисобга олган ҳолда қўлланилади.

Агар жисмоний шахс тегишли солиқ даврида Ўзбекистон Республикасида жами бир юз саксон уч кундан кам бўлиб, бироқ ушбу туриш муддати унинг бошқа бирор-бир давлатда турган муддатидан кўпроқ бўлса ҳам, у Ўзбекистон Республикасининг солиқ резиденти деб эътироф этилади.

Агар жисмоний шахс ушбу модданинг **иккинчи қисмида** кўрсатилган ўн икки ойлик муддат тугагунга қадар солиқ органларига узоқ муддатли меҳнат шартномасини ёки ушбу модданинг **иккинчи — тўртинчи қисмларида** назарда тутилган шартлар бажарилишини тасдиқловчи бошқа ҳужжатни тақдим этса, ўзининг аризасига биноан Ўзбекистон Республикасининг солиқ резиденти деб эътироф этилиши мумкин.

Жисмоний шахсининг Ўзбекистон Республикасида ҳақиқатан бўлиб туриши даври унинг қисқа муддатли (олти ойдан кам) даволаниш ёки ўқиш учун Ўзбекистон Республикаси ҳудудидан ташқарига чиққан даврида узилмайди.

Ушбу модда мақсадларида чет давлат фуқароси ёки фуқаролиги бўлмаган шахсининг қуйидаги даврлар мобайнида бўлган вақти унинг Ўзбекистон Республикасида ҳақиқатда бўлган вақтига тааллуқли ҳисобланмайди:

1) дипломатик ёки консуллик мақомига эга шахс сифатида бўлган даври;

2) Ўзбекистон Республикаси иштирокчиси бўлган, халқаро шартнома бўйича тузилган халқаро ташкилотнинг ходими сифатида бўлган даври;

3) тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланмаган тақдирда, ушбу модданинг 1 ва 2-бандларида кўрсатилган шахслар оиласининг аъзоси сифатида бўлган даври.

Ўзбекистон Республикасида ҳақиқатан қанча вақт бўлганлигидан қатъи назар, чет элда хизматни ўтаётган Ўзбекистон Республикасининг ҳарбий хизматчилари, шунингдек Ўзбекистон Республикасидан ташқарида ишлаш учун хизмат сафарига юборилган давлат ҳокимияти органларининг ходимлари Ўзбекистон Республикасининг солиқ резидентлари деб эътироф этилади.

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида ҳақиқатда бўлиб турганликни тасдиқлаш учун Ўзбекистон Республикасига кириш (Ўзбекистон Республикасидан чиқиш) куни чет давлатларнинг давлат чегараларини кесиб ўтганлик тўғрисидаги белги асосида аниқланади. Бундай белги Ўзбекистон Республикасининг ва (ёки) чет давлатнинг чегара назоратини амалга оширувчи ваколатли органи

томонидан шахсни тасдиқловчи ҳужжатларга ва (ёки) Ўзбекистон Республикасига кириш (Ўзбекистон Республикасидан чиқиш) ҳужжатларига қўйилади. Шунингдек шахснинг Ўзбекистон Республикаси ҳудудида ҳақиқатда бўлиб турганлиги давлат органлари ва ташкилотлар томонидан қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда тақдим этилган, солиқ органида мавжуд бўлган маълумотлар асосида ҳам аниқланиши мумкин.

Агар ушбу модданинг **тўққизинчи қисми** қоидалари жисмоний шахснинг Ўзбекистон Республикаси ҳудудида ҳақиқатан ҳам бўлиб турганлик вақтини аниқ белгилаш имконини бермаса, жисмоний шахс солиқ органига ўзининг календарь йил (йиллар) давомида ҳақиқатда бўлиб турган жойини тасдиқловчи ҳужжатларни (уларнинг кўчирма нусхаларини), шунингдек ўзининг ҳақиқатда бўлиб турган жойини аниқлаш учун асос бўлиб хизмат қилиши мумкин бўлган ҳар қандай бошқа ҳужжатларни (ёки уларнинг кўчирма нусхаларини) тақдим этади:

- 1) шахсни тасдиқловчи ҳужжат;
- 2) белгиланган тартибда расмийлаштирилган Ўзбекистон Республикасида вақтинча яшаш учун рухсатнома;
- 3) ҳақиқатда бўлиб турган жойини тасдиқловчи ҳужжатлар.

Агар ушбу модданинг қоидаларига ёки Ўзбекистон Республикасининг солиқ солиш масалалари бўйича халқаро шартномаларига мувофиқ, бир вақтнинг ўзида жисмоний шахсни ҳам Ўзбекистон Республикасининг солиқ резиденти, ҳам чет давлатнинг солиқ резиденти деб тан олиш учун асослар бўлса, унинг солиқ резидентлиги шундай халқаро шартноманинг қоидаларига мувофиқ жисмоний шахс ҳаётий

манфаатларининг маркази асосида белгиланади. Бунда қуйидаги шартлардан ҳеч бўлмаганда биттаси бажарилган тақдирда, жисмоний шахс ҳаётий манфаатларининг маркази Ўзбекистон Республикасида деб эътироф этилади:

1) жисмоний шахснинг эри (хотини) ва (ёки) яқин қариндошлари Ўзбекистон Республикасида яшаса;

2) Ўзбекистон Республикасида жисмоний шахсга ва (ёки) унинг эрига (хотинига) ва (ёки) унинг яқин қариндошларига мулк ҳуқуқида ёки бошқа асосларда тегишли бўлган, исталган вақтда унинг яшаши ва (ёки) эри (хотини) ва (ёки) унинг яқин қариндошлари яшаши мумкин бўлган кўчмас мулкнинг мавжудлиги.

Агар жисмоний шахснинг Ўзбекистон Республикаси ҳудудида яшаш жойи мавжуд бўлмаса, ушбу Кодекснинг мақсадлари учун яшаш жойи бу жисмоний шахснинг илтимосига биноан унинг бўлиб турган жойи бўйича белгиланиши мумкин. Бунда жисмоний шахснинг Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда вақтинча яшаб турган ва рўйхатдан ўтган жойи (манзили) жисмоний шахснинг бўлиб турган жойи ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикасининг солиқ резидентлари бўлмаган жисмоний шахслар Ўзбекистон Республикасининг норезидентлари деб эътироф этилади.

31-модда. Якка тартибдаги тадбиркорлар

Белгиланган тартибда рўйхатдан ўтган ва юридик шахс ташкил этмаган ҳолда тадбиркорлик фаолиятини амалга оширадиган жисмоний шахс якка тартибдаги тадбиркор ҳисобланади.

Юридик шахс ташкил этмаган ҳолда тадбиркорлик фаолиятини амалга оширувчи, бироқ якка тартибдаги тадбиркор сифатида рўйхатдан ўтмаган жисмоний шахсларга солиқ солиш ва уларга нисбатан жавобгарлик чораларини қўллаш мақсадида якка тартибдаги тадбиркор сифатида қаралади.

32-модда. Юридик шахслар ва уларнинг алоҳида бўлинмалари

Қуйидагилар юридик шахслардир:

1) Ўзбекистон Республикасининг қонун ҳужжатларига мувофиқ ташкил этилган юридик шахслар (Ўзбекистон Республикасининг юридик шахслари);

2) чет давлатларнинг қонун ҳужжатларига мувофиқ ташкил этилган, фуқаролик ҳуқуқий лаёқатига эга бўлган чет эл юридик шахслари (шу жумладан компаниялар ва бошқа корпоратив тузилмалар);

3) халқаро ташкилотлар.

Юридик шахснинг ҳудудий жиҳатдан алоҳида бўлган, турган ери бўйича доимий иш жойлари жиҳозланган ҳар қандай бўлинмаси Ўзбекистон Республикаси юридик шахсининг алоҳида бўлинмасидир.

Юридик шахснинг алоҳида бўлинмасини эътироф этиш, унга қандай ваколатлар берилганлигидан ва унинг ташкил этилиши бўйича юридик шахснинг таъсис ҳужжатларида ёки бошқа ташкилий-бошқарув ҳужжатларида акс эттирилганлиги ёки акс эттирилмаганлигидан қатъи назар, амалга оширилади.

Агар иш жойи бир ойдан ортиқ муддатга яратилган бўлса, у доимий ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси юридик шахси алоҳида бўлинмасининг жойлашган ери ушбу юридик шахс мазкур алоҳида бўлинма орқали фаолият олиб борадиган жойдир.

33-модда. Ўзбекистон Республикасининг солиқ резидентлари бўлган юридик шахслар. Ўзбекистон Республикасининг норезидентлари бўлган юридик шахслар

Қуйидаги юридик шахслар Ўзбекистон Республикасининг солиқ резидентларидир:

- 1) Ўзбекистон Республикасининг юридик шахслари;
- 2) Ўзбекистон Республикасининг солиқ солиш масалалари бўйича халқаро шартномаларига мувофиқ ушбу халқаро шартномаларни қўллаш мақсадлари учун Ўзбекистон Республикасининг солиқ резидентлари деб эътироф этилган чет эл юридик шахслари;
- 3) ҳақиқатдаги бошқарув жойи Ўзбекистон Республикаси бўлган чет эл юридик шахслари, агар Ўзбекистон Республикасининг солиқ масалалари бўйича халқаро шартномасида бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса.

Ушбу модданинг биринчи қисми **3-бандининг** мақсадлари учун чет эл юридик шахси ҳақиқатда бошқариладиган жой ушбу Кодекснинг **34-моддаси** қоидаларига мувофиқ белгиланади.

Инвестиция фондининг (пай фондининг ёки жамоавий инвестицияларни амалга ошириш бошқа шаклининг) бошқарувчи компаниясини Ўзбекистон Республикасининг солиқ резиденти деб эътироф этиш ушбу инвестиция фондини (пай фондини ёки жамоавий инвестицияларни амалга оширишнинг бошқа шаклини) Ўзбекистон

Республикасининг солиқ резиденти деб эътироф этиш учун асос бўлмайди. Мазкур фондлар (жамоавий инвестицияларни амалга оширишнинг бошқа шакллари) бошқарувчи шериклар ёки бошқа шахслар томонидан бошқарилган тақдирда ҳам шундай қоидалар қўлланилади.

Ўзбекистон Республикасининг солиқ резидентлари бўлмаган юридик шахслар Ўзбекистон Республикасининг норезидентлари деб эътироф этилади.

34-модда. Чет эл юридик шахси ҳақиқатда бошқариладиган жой

Қуйидаги шартлардан ҳеч бўлмаганда биттасига риоя қилинган тақдирда, Ўзбекистон Республикаси чет эл юридик шахси ҳақиқатда бошқариладиган жой деб эътироф этилади:

1) унинг ижро этувчи органи (ижро этувчи органлари) ўз фаолиятини ушбу юридик шахсга нисбатан мунтазам равишда Ўзбекистон Республикасидан туриб амалга оширади. Бунда Ўзбекистон Республикасидаги фаолиятнинг бошқа давлатдагига (давлатлардагига) нисбатан сезиларли даражада кам ҳажмда амалга оширилиши фаолиятни мунтазам равишда амалга ошириш деб эътироф этилмайди;

2) унинг асосий (раҳбар) мансабдор шахслари (фаолиятни режалаштириш ва назорат қилишга, корхона фаолиятини бошқаришга ва бунинг учун жавобгарликни ўз зиммасига олишга ваколатли бўлган шахслари) ушбу юридик шахсни раҳбарлик асосида бошқаришни асосан Ўзбекистон Республикасида амалга оширади. Бунда раҳбарлик асосида бошқариш жумласига, хусусан, ушбу чет эл юридик шахсининг жорий фаолиятига доир бўлган, бошқарувнинг ижро органлари ваколатларига кирадиган

масалалар бўйича қарорлар қабул қилиш ва бошқа ҳаракатларни амалга ошириш киради.

Ўзбекистон Республикасида қуйидаги фаолиятни амалга ошириш Ўзбекистон Республикасининг чет эл юридик шахсини ҳақиқатда бошқариш жойи сифатида эътироф этишга сабаб бўлмайди:

1) акциядорлар (иштирокчилар) умумий йиғилишининг ваколатига кирадиган масалалар бўйича қарорлар тайёрлаш ва (ёки) қабул қилиш;

2) директорлар кенгашининг мажлисини ўтказишга тайёргарлик кўриш;

3) чет эл юридик шахсининг фаолиятини режалаштириш ва назорат қилиш доирасида алоҳида функцияларни амалга ошириш.

Алоҳида функцияларни амалга оширишга, хусусан, стратегик режалаштириш, бюджетлаштириш, консолидациялашган молиявий ҳамда бошқарув ҳисоботини тайёрлаш ва тузиш, ушбу чет эл юридик шахсининг фаолиятини таҳлил қилиш, ички аудит ҳамда ички назорат, шунингдек стандартлар, услубиятлар ва (ёки) сиёсатларни қабул қилиш (маъқуллаш) киради.

Чет эл юридик шахсининг фаолиятига нисбатан қуйидаги шартларга бир вақтнинг ўзида риоя этилган тақдирда Ўзбекистон Республикаси ушбу юридик шахс ҳақиқатда бошқариладиган жой деб эътироф этилмайди:

1) фаолият ўзи доимий жойлашган ердаги давлатда (унинг ҳудудида) ўзининг малакали ходимлари ва активларидан фойдаланган ҳолда амалга оширилганда;

2) фаолият Ўзбекистон Республикаси билан солиқ солиш масалаларига доир амалдаги халқаро шартномага эга бўлган чет давлат ҳудудида амалга оширилганда.

Ушбу модданинг **биринчи қисмида** кўрсатилган шартларнинг бажарилганлиги ҳужжатлар билан тасдиқланиши керак.

Агар ушбу модданинг биринчи қисми **1-бандида** ва (ёки) **2-бандида** белгиланган шартлар бир вақтнинг ўзида ҳам Ўзбекистон Республикасига нисбатан, ҳам бирор-бир чет давлатга нисбатан бажарилаётганлиги ҳужжатлар билан тасдиқланса, агар чет эл юридик шахсига нисбатан қуйидаги шартлардан ҳеч бўлмаганда биттаси бажарилаётган бўлса, Ўзбекистон Республикаси чет эл юридик шахси ҳақиқатда бошқарилаётган жой деб эътироф этилади:

1) .бухгалтерия ёки бошқарув ҳисобини юритиш (бундан консолидациялашган молиявий ҳамда бошқарув ҳисоботларини тайёрлаш ва тузишга, шунингдек унинг фаолиятини таҳлил қилишга доир ҳаракатлар мустасно) Ўзбекистон Республикасида амалга оширилаётган бўлса;

2) иш юритиш Ўзбекистон Республикасида амалга оширилаётган бўлса;

3) ходимларни оператив бошқариш Ўзбекистон Республикасида амалга оширилаётган бўлса.

35-модда. Юридик шахсни ташкил этмаган чет эл тузилмалари

Чет давлатнинг қонун ҳужжатларига мувофиқ юридик шахс ташкил этмаган ҳолда ташкил этилган ва ўз иштирокчиларининг (пайчиларнинг, ишонч билдирувчиларнинг ёки бошқа шахсларнинг) ёхуд бошқа

бенефициарларнинг манфаатларини кўзлаб даромад (фойда) олишга қаратилган фаолиятни амалга ошириш ҳуқуқига эга бўлган ташкилий тузилма юридик шахсни ташкил этмаган чет эл тузилмасидир.

Юридик шахсни ташкил этмаган чет эл тузилмалари жумласига, хусусан, фондлар, шерикликлар, ширкатлар, трастлар, жамоавий инвестициялар ва (ёки) ишончли бошқарувнинг бошқа шакллари киради.

36-модда. Доимий муассаса

Ушбу Кодекснинг мақсадларида чет эл юридик шахси Ўзбекистон Республикасидаги тадбиркорлик фаолиятини тўлиқ ёки қисман қайси доимий фаолият жойида амалга ошираётган бўлса, ўша жой чет эл юридик шахсининг Ўзбекистон Республикасидаги доимий муассасаси деб эътироф этилади.

Доимий муассаса деганда қуйидагилар тушунилади, чунончи:

1) ҳар қандай бошқарув жойи, филиал, бўлинма, бюро, идора, офис, хона, агентлик, фабрика, устахона, цех, лаборатория;

2) товарни ишлаб чиқариш, қайта ишлаш, бутлаш, қадоқлаш ва ўраб-жойлаш амалга ошириладиган жой;

3) савдо шохобчаси сифатида фойдаланиладиган ҳар қандай жой, шу жумладан омбор;

4) кон (шахта), нефть ёки газ қудуғи, карьер ёки табиий ресурслар қазиб олинадиган бошқа ҳар қандай жой;

5) табиий ресурсларни ўрганиш (қидириш), ишлатиш, қазиб олиш ва (ёки) улардан фойдаланиш учун қўлланиладиган қурилма ёки иншоот (шу жумладан уни

монтаж қилиш), фақат қурилма ёки иншоот бир юз саксон уч кундан ортиқ муддат мобайнида фойдаланилаётган бўлиши ёки фойдаланиш учун тайёр бўлиши шарт;

6) қувур, газ қувури билан боғлиқ фаолият (шу жумладан назорат ёки кузатув) амалга ошириладиган ҳар қандай жой;

7) ўйин автоматларини (шу жумладан уларга қўшимчаларни), компьютер тармоқлари ва алоқа каналларини, аттракционларни ўрнатиш, созлаш ҳамда улардан фойдаланиш билан боғлиқ фаолият амалга ошириладиган ҳар қандай жой.

Қуйидагилар ҳам доимий муассаса деб эътироф этилади:

1) қурилиш майдони, қурилиш, монтаж қилиш ёки йиғиш объекти ёхуд улар билан боғлиқ кузатув (назорат қилиш) фаолияти, башарти бундай майдон, объект ёки фаолият исталган кетма-кетликдаги ўн икки ойлик давр мобайнида бир юз саксон уч кундан ортиқ муддат мобайнида мавжуд бўлса ёки давом этса;

2) хизматлар кўрсатиш, шу жумладан ушбу чет эл юридик шахси томонидан ўз хизматчилари ёки шу мақсадлар учун унинг томонидан ёлланган бошқа ходимлар орқали бажариладиган маслаҳат хизматлари, башарти бундай фаолият (айни бир лойиҳа билан боғлиқ шахс ёки чет эл юридик шахсининг боғланган тарафи учун) исталган кетма-кетликдаги ўн икки ойлик давр мобайнида камида бир юз саксон уч кун давом этса.

Агар ушбу модданинг учинчи қисми **1-бандида** кўрсатилган қурилиш майдонида ёки бошқа объектда турли вақт даврларида, бир ёки бир нечта ўзаро боғлиқ чет эл юридик шахси томонидан хизматлар кўрсатиш амалга

оширилса, бу даврларнинг ҳар бири алоҳида олинганда ушбу модданинг учинчи қисми 1 ва 2-бандларида кўрсатилган муддатдан ёки муддатлардан ошмаса, ушбу хизматларга доир фаолият даврлари мазкур қурилиш майдонида ёки бошқа объектда фаолият амалга оширилган жами вақт даврига қўшилади.

Фақат тайёргарлик ёки ёрдамчи хусусиятга эга бўлган ва чет эл юридик шахси тадбиркорлик фаолиятининг асосий турлари ҳисобланмайдиган қуйидаги фаолият турлари доимий муассасани ташкил этишга олиб келмайди:

1) объектлардан фақат ушбу юридик шахсга тегишли товарларни ёки буюмларни сақлаш ёхуд намоиш этиш мақсадида фойдаланиш;

2) ўзига тегишли товарлар ёки буюмлар захираларини фақат сақлаш ёки намоиш этиш мақсадида асраб туриш;

3) ўзига тегишли товарлар ёки буюмлар захираларини фақат уларнинг бошқа шахс томонидан қайта ишланиши мақсадида сақлаб туриш;

4) доимий фаолият жойини фақат товарларни, буюмларни харид қилиш ёки ушбу чет эл юридик шахси учун ахборот йиғиш мақсадида сақлаб туриш;

5) доимий фаолият жойини фақат тайёргарлик ёки ёрдамчи хусусиятга эга бўлган бошқа ҳар қандай фаолиятни амалга ошириш мақсадида сақлаб туриш;

6) доимий фаолият жойини ушбу қисмнинг 1 — 5-бандларида эслатиб ўтилган фаолият турларининг исталган бирикмаси учун сақлаб туриш, башарти ушбу доимий фаолият жойининг бундай бирикмадан юзага келган жами фаолияти тайёргарлик хусусиятига ёки ёрдамчи хусусиятга эга бўлса. Бунда тайёргарлик хусусиятига ва ёрдамчи

хусусиятга эга бўлган фаолият учинчи шахслар учун эмас, балки Ўзбекистон Республикаси норезидентининг ўзи учун амалга оширилиши керак.

Ушбу модданинг **бешинчи қисми** қоидалари тадбиркорлик фаолиятининг чет эл юридик шахси томонидан фойдаланилаётган ёки сақлаб турилган доимий жойига нисбатан, агар бу чет эл юридик шахси ёки у билан ўзаро боғлиқ бўлган шахс тадбиркорлик фаолиятини Ўзбекистон Республикасидаги ушбу жой ёки бошқа жой орқали амалга оширса ва қуйидаги шартлардан ҳеч бўлмаганда биттаси бажарилса, қўлланилмайди:

1) ушбу жой ёки бошқа жой чет эл юридик шахси учун ёхуд у билан ўзаро боғлиқ бўлган шахс учун ушбу модданинг қоидаларига мувофиқ доимий муассасани ташкил этса;

2) икки нафар шахс, шу жумладан Ўзбекистон Республикаси норезиденти бўлган юридик шахслар томонидан доимий жой орқали ёки айти шу норезидент ёхуд у билан ўзаро боғлиқ бўлган шахс томонидан ҳар иккала жой орқали амалга оширилаётган фаолият турларининг бирикмаси натижаси бўлган жами фаолият тайёргарлик хусусиятига ёки ёрдамчи хусусиятга эга бўлмаса.

Агар икки нафар шахс, шу жумладан чет эл юридик шахслари томонидан доимий жой орқали ёки айти шу шахс ёхуд у билан ўзаро боғлиқ бўлган шахс томонидан ҳар иккала жой орқали амалга оширилаётган тадбиркорлик фаолияти умумий тадбиркорлик фаолиятининг бир қисми бўлган ўзаро тўлдириб турувчи функциялари бўлса, ушбу модданинг **олтинчи қисми** қоидалари қўлланилади.

Суғурта фаолиятини амалга оширувчи чет эл юридик шахси, қайта суғурталаш ҳолатларидан ташқари, агар

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида суғурта мукофотларини йиғса ёки тобе агент орқали таваккалчилик хатарларидан суғурта қилса, у Ўзбекистон Республикасида доимий муассасага эга деб эътироф этилади.

Агар бирор-бир шахс Ўзбекистон Республикасида чет эл юридик шахси номидан ҳаракат қилса ва одатда мулк (хизматлар кўрсатиш) ҳуқуқини бошқа шахсларга ўтказишга ёки мол-мулкдан ушбу чет эл юридик шахси номидан фойдаланиш ҳуқуқини беришга доир контрактларни тузишда асосий роль ўйнаса, бундай шахсининг фаолияти ушбу чет эл юридик шахсининг доимий муассасаси ташкил этилишига олиб келади.

Агар чет эл юридик шахси Ўзбекистон Республикасидаги фаолиятини воситачилик (топширик) шартномаси ёки шунга ўхшаш шартнома асосида ҳаракат қилувчи ва битимларни ушбу чет эл юридик шахси номидан имзолашга ваколатли бўлмаган мустақил агент орқали амалга оширса, ушбу модданинг **тўққизинчи қисми** қоидалари қўлланилмайди. Бунда, агар бундай агент асосан ўзи билан ўзаро боғлиқ бўлган бир ёки бир нечта чет эл юридик шахси номидан ҳаракат қилса, бу шахс тобе агент деб ҳисобланади.

Чет эл юридик шахси томонидан чет эллик ходимларни Ўзбекистон Республикаси ҳудудида ишлаш учун бошқа юридик шахсга бериш, қуйидаги шартлар бир вақтда бажарилган тақдирда, Ўзбекистон Республикасида доимий муассасани ташкил этишга олиб келмайди:

1) бундай ходимлар қайси юридик шахсга берилган бўлса, ўша юридик шахс номидан ва унинг манфаатларини кўзлаб ҳаракат қилса;

2) ходимларни берган юридик шахс ушбу ходимларнинг иш натижалари учун жавобгар бўлмаса;

3) юридик шахсининг ходимларни беришдан олган даромади унинг ушбу ходимларни бериш юзасидан солиқ даврида қилган харажатлари умумий суммасининг 10 фоизидан ошмаса.

Чет эл юридик шахси томонидан Ўзбекистон Республикаси ҳудудидаги фаолият биргаликдаги фаолият тўғрисидаги шартнома асосида амалга оширилган тақдирда:

1) бундай шартнома ҳар бир иштирокчисининг фаолияти ушбу моддада белгиланган қоидаларга мувофиқ доимий муассасани ташкил этади;

2) бундай шартноманинг ҳар бир иштирокчиси томонидан солиқ мажбуриятларини бажариш ушбу Кодексда белгиланган тартибда мустақил равишда амалга оширилади.

Чет эл юридик шахсининг фаолияти бундай фаолиятни Ўзбекистон Республикасида амалга ошириш бошланган санадан эътиборан ушбу модданинг қоидаларига мувофиқ доимий муассасани ташкил этади.

Ушбу Кодексни қўллаш мақсадида чет эл юридик шахси томонидан Ўзбекистон Республикасида фаолиятни амалга ошириш бошланган сана деб қуйидаги саналар эътироф этилади:

1) қуйидагилар юзасидан ҳар қандай контрактни (шартномани, битимни) тузиш санаси:

а) Ўзбекистон Республикасида хизматлар кўрсатиш, шу жумладан биргаликдаги фаолият тўғрисидаги шартнома доирасида хизматлар кўрсатиш;

б) ушбу юридик шахс номидан Ўзбекистон Республикасида ҳаракатларни амалга ошириш ваколатларини бериш;

в) товарларни Ўзбекистон Республикасида фойдаланиш ёки реализация қилиш мақсадида олиш;

г) Ўзбекистон Республикасида хизматлар кўрсатиш учун хизматларни олиш;

2) Ўзбекистон Республикасида фаолиятни амал ошириш мақсадида биринчи меҳнат шартномасини (битимни, контрактни) тузиш санаси;

3) норезидент бўлган жисмоний шахс Ўзбекистон Республикасига келган сана, чет эл юридик шахси томонидан ушбу қисмнинг 1 ёки 2-бандларида кўрсатилган контракт (шартнома, битим) шартларини бажариш учун ходим ёки бошқа ходимлар ёлланган сана.

Агар ушбу модданинг ўн тўртинчи қисмида кўрсатилган бир нечта шарт бажарилса, ушбу саналарнинг нисбатан илгаригиси, бироқ ушбу модданинг ўн тўртинчи қисми 2 ва 3-бандларида кўрсатилган саналарнинг биринчисидан илгари кириб келмаган сана норезидентнинг Ўзбекистон Республикасида фаолиятни амалга ошириши бошланган сана деб эътироф этилади.

Ўзбекистон Республикасида доимий муассасани ташкил этишга олиб келувчи тадбиркорлик фаолиятини амалга ошираётган чет эл юридик шахси ушбу Кодекснинг 130-моддасида белгиланган тартибда солиқ органида солиқ тўловчи сифатида рўйхатдан ўтиши шарт.

Агар чет эл юридик шахси битта солиқ органида рўйхатдан ўтказилиши лозим бўлган икки ва ундан ортиқ доимий муассаса ташкил этилишига олиб келувчи

тадбиркорлик фаолиятини амалга оширса, битта доимий муассаса барча шундай доимий муассасалар гуруҳи бўйича рўйхатдан ўтказилиши лозим. Мазкур қоида ушбу модданинг учинчи қисми **1-бандида** кўрсатилган қурилиш майдонини, қурилиш, монтаж ёки бошқа объектни ташкил этувчи фаолиятга нисбатан татбиқ этилмайди.

Агар чет эл юридик шахси ушбу модданинг **иккинчи, учинчи** ёки **саккизинчи қисмларида** кўрсатилган фаолиятни амалга оширадиган, рўйхатдан ўтказилган доимий муассасага эга бўлса ва ушбу доимий муассаса рўйхатдан ўтказилган жойдан фарқланувчи жойда шундай ёки шунга ўхшаш фаолиятни амалга оширса, бундай фаолиятни амалга ошириш ҳам мазкур фаолиятни амалга ошириш бошланган санадан эътиборан рўйхатдан ўтказилиши лозим бўлган доимий муассасани ташкил этишга олиб келади.

Агар чет эл юридик шахсининг фаолияти кўчма хусусиятга эга бўлса (йўл қурилиши, фойдали қазилмаларни қидириш ва кўчма хусусиятга эга бўлган бошқа фаолият турлари), бу ҳолда бутун лойиҳага, унинг кўчма хусусиятидан қатъи назар, доимий муассаса сифатида қаралади.

Агар доимий муассаса Ўзбекистон Республикасининг Ягона солиқ тўловчилар реестридан чиқарилганидан кейин чет эл юридик шахси ўн икки ойлик давр ичида ушбу модданинг **иккинчи** ёки **учинчи қисмларида** кўрсатилган фаолиятини тикласа, у доимий муассасани ташкил этган деб эътироф этилади ва бундай фаолият тикланган санадан эътиборан солиқ тўловчи сифатида рўйхатдан ўтказилиши лозим.

37-модда. Ўзаро боғлиқ бўлган шахслар

Агар шахслар ўртасидаги муносабатларнинг ўзига хос хусусиятлари ушбу шахслар тузадиган битимларнинг шартларига ва (ёки) натижаларига ва (ёки) ушбу шахслар фаолиятининг иқтисодий натижаларига ёки ўзларини вакил қилган шахсларнинг фаолиятига таъсир кўрсатса, ушбу қисмда кўрсатилган шахслар солиқ солиш мақсадларида ўзаро боғлиқ бўлган шахслар деб эътироф этилади.

Шахсларнинг ўзаро боғлиқлигини эътироф этиш учун бир шахснинг бошқа шахслар капиталида улар ўртасида тузилган битимга мувофиқ иштирок этиши туфайли ёхуд бир шахснинг бошқа шахслар томонидан қабул қилинадиган қарорларни белгилашда бошқача имконияти мавжуд бўлганда кўрсатилиши мумкин бўлган таъсир инобатга олинади. Бундай таъсир, у битта шахс томонидан бевосита ва мустақил равишда ёки шахснинг ушбу моддага мувофиқ ўзаро боғлиқ деб эътироф этиладиган ўзаро боғлиқ шахслари билан биргаликда кўрсатилиши мумкинлигидан ёки мумкин эмаслигидан қатъи назар, инобатга олинади.

Ушбу Кодекснинг мақсадларида мазкур модданинг **биринчи** ва **иккинчи қисмлари** инобатга олинган ҳолда қуйидагилар ўзаро боғлиқ шахслар деб эътироф этилади:

1) юридик шахслар, агар бир юридик шахс бошқа юридик шахсда бевосита ва (ёки) билвосита иштирок этса ва бундай иштирокнинг улуши 20 фоиздан ортиқни ташкил этса;

2) жисмоний шахс ва юридик шахс, агар жисмоний шахс ушбу юридик шахсда бевосита ва (ёки) билвосита иштирок этса ҳамда бундай иштирокнинг улуши 20 фоиздан ортиқни ташкил этса;

3) юридик шахслар, агар айти бир шахс бевосита ва (ёки) билвосита ушбу юридик шахсларда иштирок этса ва ҳар бир юридик шахсдаги бундай иштирокнинг улуши 20 фоиздан ортиқни ташкил этса;

4) юридик шахс ва ушбу юридик шахснинг якка тартибдаги ижро этувчи органи тайинловига (сайловига) кўра ёки ушбу юридик шахснинг коллегиял ижро этувчи органи ёки директорлар кенгаши (кузатув кенгаши) таркиби камида 50 фоизининг тайинловига (сайловига) кўра ваколатларга эга бўлган шахс (шу жумладан жисмоний шахс). Жисмоний шахс билан боғлиқ ҳолда, унинг ваколатларини белгилаш чоғида жисмоний шахснинг ушбу қисмнинг **11-бандида** кўрсатилган ўзаро боғлиқ шахслари билан биргаликдаги ваколатлари ҳам инобатга олинади;

5) коллегиял ижро этувчи орган ёки директорлар кенгаши (кузатув кенгаши) таркибининг камида 50 фоизи айти бир шахснинг (шу жумладан жисмоний шахснинг) қарорига кўра тайинланган ёки сайланган юридик шахслар. Жисмоний шахс билан боғлиқ ҳолда эса, ушбу шахснинг қарорларини белгилаш чоғида унинг ушбу қисмнинг **11-бандида** кўрсатилган ўзаро боғлиқ шахслари билан биргаликда қабул қилинган қарорлари ҳам инобатга олинади;

6) коллегиял ижро этувчи орган ёки директорлар кенгаши (кузатув кенгаши) таркибининг 50 фоиздан ортиғини айти бир жисмоний шахслар ташкил этадиган юридик шахслар. Бунда жисмоний шахснинг бевосита иштироки ушбу қисмнинг **11-бандида** кўрсатилган шахс билан ўзаро боғлиқ шахсларнинг иштирокига тенглаштирилади;

7) юридик шахс ва унинг якка тартибдаги ижро этувчи органи ваколатларини амалга оширувчи шахс;

8) якка тартибдаги ижро этувчи органнинг ваколатлари айти бир шахс томонидан амалга ошириладиган юридик шахслар;

9) юридик шахслар ва (ёки) жисмоний шахслар, агар ушбу шахсларнинг бири бошқа шахсда бевосита иштирок этишини акс эттирувчи кетма-кетликда ҳар бир илгариги шахснинг кейинги юридик шахсдаги бевосита иштироки 50 фоиздан ортиқни ташкил этса;

10) жисмоний шахслар, агар бир жисмоний шахс бошқа жисмоний шахсга лавозим мавқеи бўйича бўйсунса;

11) жисмоний шахс, унинг эри (хотини), ота-онаси (шу жумладан уни фарзандликка олган ота-онаси), эрининг (хотинининг) ота-онаси, фарзандлари (шу жумладан у фарзандликка олган фарзандлар), тўлиқ ва тўлиқ бўлмаган қариндош ака-укалари ва опа-сингиллари, шунингдек васийси (ҳомийси) ва жисмоний шахс ҳомийлигидаги шахс.

Жисмоний шахснинг ва унинг ушбу модданинг учинчи қисми **11-бандида** кўрсатилган ўзаро боғлиқ шахсларининг юридик шахсда иштирок этишининг жами улуши ушбу модданинг мақсади учун жисмоний шахснинг ушбу юридик шахсда иштирок этиши улуши деб эътироф этилади.

Агар шахслар томонидан тузиладиган битимларнинг шартларига ва (ёки) натижаларига ва (ёки) бу шахслар фаолиятининг иқтисодий натижаларига бир ёки бир нечта бошқа шахслар томонидан уларнинг бозордаги устун мавқеи туфайли ёхуд бошқа шунга ўхшаш ҳолатлар туфайли таъсир кўрсатилса, бундай таъсир шахсларни ўзаро боғлиқ деб эътироф этиш учун асос бўлмайди.

Ўзбекистон Республикасининг Ўзбекистон юридик шахсларидаги бевосита ва (ёки) билвосита иштироки бундай юридик шахсларни ўзаро боғлиқ деб эътироф этиш учун ўз-ўзидан асос бўлмайди. Мазкур юридик шахслар ушбу моддада назарда тутилган бошқа асосларга кўра ўзаро боғлиқ деб эътироф этилиши мумкин.

Агар ўзаро боғлиқ шахслар ўртасидаги муносабатлар ушбу модданинг **биринчи** ва **иккинчи қисмларида** кўрсатилган белгиларга эга бўлса, ушбу модданинг **учинчи қисмида** назарда тутилмаган бошқа асослар бўйича шахсларни ўзаро боғлиқ деб эътироф этиш суд томонидан амалга оширилади.

38-модда. Юридик шахсда иштирок этиш улуши

Солиқ солиш мақсадида бир жисмоний ёки юридик шахсининг (бундан буён матнда шахс деб юритилади) улуши танланган бошқа юридик шахсдаги (бундан буён матнда танланган юридик шахс деб юритилади) улушни аниқлаш учун ушбу шахсининг танланган юридик шахсда бевосита ва билвосита иштирок этиш улушларининг суммаси тарзида аниқланади.

Танланган юридик шахс овоз берувчи акцияларининг бевосита шу шахсга тегишли бўлган улуши ёки танланган юридик шахсининг устав фондидаги (устав капиталидаги) бевосита ушбу шахсга тегишли бўлган улуши юридик шахсда бевосита иштирок этиш улуши деб эътироф этилади.

Шахсининг танланган юридик шахсда бевосита иштирок этиш улушини аниқлаш мумкин бўлмаган тақдирда, иштирокчиларнинг танланган юридик шахсдаги сонига мутаносиб равишда аниқланадиган улуш шахсининг

танланган юридик шахсда бевосита иштирок этиш улуши деб эътироф этилади.

Қуйидаги тартибда аниқланадиган улуш шахснинг танланган юридик шахсда билвосита иштирок этиш улуши деб эътироф этилади:

1) ушбу шахснинг танланган юридик шахсда иштирок этишининг барча кетма-кетлиги ҳар бир илгариги юридик шахснинг тегишли кетма-кетликдаги ҳар бир кейинги юридик шахсдаги бевосита иштироки орқали аниқланади;

2) ҳар бир илгариги юридик шахснинг ҳар бир кейинги юридик шахсдаги бевосита кетма-кетликдаги иштирок этиш улуши аниқланади;

3) ҳар бир шундай кетма-кетлик учун ушбу кетма-кетликнинг барча юридик шахслари учун бевосита иштирок этиш улуши топилади;

4) ҳар бир шундай кетма-кетлик учун топилган бевосита иштирок этиш улушларининг барчаси жамланади.

Ташкилотда иштирок этиш улушини аниқлашда жисмоний шахснинг ёки юридик шахснинг юридик шахс ташкил этмаган ҳолдаги чет эл тузилмасидаги иштирок этиш улуши ҳам ҳисобга олинади, ушбу шахс қайси чет давлатнинг (ҳудуднинг) қонун ҳужжатларига мувофиқ таъсис этилган бўлса, шу қонун ҳужжатларига мувофиқ бошқа ташкилотларнинг ёхуд юридик шахс ташкил этмаган ҳолдаги ўзга чет эл тузилмаларининг капиталида иштирок этишга ҳақлидир.

Юридик шахсда иштирок этиш улушини аниқлашда Ўзбекистон Республикасининг қонун ҳужжатларига мувофиқ кўпи билан бир йил муддатга тузилган РЕПО шартномаси доирасида олинган қимматли қоғозларга эгалик

қилиш орқали амалга оширилган иштирок ёки чет давлатнинг қонун ҳужжатларига мувофиқ РЕПО операцияси деб эътироф этиладиган операция натижасида амалга оширилган иштирок ҳисобга олинмайди.

Бундай ҳолларда юридик шахсда иштирок этиш улушини аниқлаш мақсадида ушбу қимматли қоғозлар, агар РЕПОнинг биринчи қисми бўйича сотувчи томонидан сотилган қимматли қоғозлар унинг томонидан РЕПОнинг бошқа операцияси бўйича ёки қимматли қоғозлар қарзига доир операциялар бўйича сотилсагина, РЕПОнинг биринчи қисми бўйича қимматли қоғозларни сотувчи бўлган шахсда ҳисобга олинади.

РЕПОнинг иккинчи қисми бажарилмаган ёки тўлиқ бўлмаган ҳажмда бажарилган, шунингдек РЕПО шартномаси кўпи билан бир йил муддатга тузилган тақдирда, бир юридик шахснинг бошқа юридик шахсда иштирок этиш улушини аниқлаш ушбу модданинг **бешинчи қисмида** белгиланган ўзига хос хусусиятлар ҳисобга олинмаган ҳолда амалга оширилади.

Юридик шахсда иштирок этиш улушини аниқлашда Ўзбекистон Республикасининг ёки чет давлатнинг қонун ҳужжатларига мувофиқ тузилган қимматли қоғозлар қарзига доир шартнома доирасида кўпи билан бир йил муддатга олинган қимматли қоғозларга эгалик қилиш воситасида амалга оширилган иштирок ҳисобга олинмайди.

Бундай ҳолларда юридик шахсда иштирок этиш улушини аниқлаш мақсадида бу қимматли қоғозлар, агар қимматли қоғозлар қарзига доир шартнома доирасида берилган қимматли қоғозлар кредитор томонидан қимматли қоғозлар қарзига доир бошқа операция бўйича ёки РЕПО операцияси бўйича олинган бўлсагина, кредитор бўлган

(қимматли қоғозларни қарзга берадиган) шахсда ҳисобга олинади.

Қимматли қоғозлар қарзига доир операциялар бўйича қимматли қоғозларни қайтариш мажбуриятлари бажарилмаган ёки тўлиқ бўлмаган ҳажмда бажарилган, шунингдек қимматли қоғозлар қарзи юзасидан бир йилдан ортиқ муддатга шартнома тузилган тақдирда бир юридик шахснинг бошқа юридик шахсда иштирок этиш улушини аниқлаш ушбу модданинг **еттинчи қисмида** белгиланган ўзига хос хусусиятлар инобатга олинмаган ҳолда амалга оширилади.

Бир юридик шахснинг бошқа юридик шахсда ёки жисмоний шахснинг юридик шахсда иштирок этиш улушини аниқлашдаги қўшимча ҳолатлар суд томонидан аниқланади.

39-модда. Назорат қилинадиган чет эл компаниялари

Солиқ солиш мақсадида бир вақтнинг ўзида қуйидаги шартларга жавоб берадиган чет эл юридик шахси назорат қилинадиган чет эл компанияси деб эътироф этилади:

1) чет эл юридик шахси Ўзбекистон Республикасининг солиқ резиденти деб эътироф этилмайди;

2) Ўзбекистон Республикасининг солиқ резидентлари деб эътироф этиладиган юридик ва (ёки) жисмоний шахслар чет эл юридик шахсини назорат қилувчи шахслар ҳисобланади.

Назорат қилувчи шахслари Ўзбекистон Республикасининг солиқ резидентлари деб эътироф этиладиган юридик ва (ёки) жисмоний шахс бўлган, юридик

шахсни ташкил этмаган чет эл тузилмаси ҳам назорат қилинадиган чет эл компанияси деб эътироф этилади.

Инвестиция фондининг (пай фондининг ёки жамоавий инвестицияларни амалга ошириш бошқа шаклининг) бошқарувчи компаниясини Ўзбекистон Республикасининг солиқ резиденти деб эътироф этиш ўз-ўзидан ушбу қисмда кўрсатилган шахс ўзи учун назорат қилувчи шахс бўлган ушбу инвестиция фондини (пай фондини ёки жамоавий инвестицияларни амалга оширишнинг бошқа шаклини) назорат қилувчи компания деб эътироф этишга асос бўлмайди. Мазкур фондлар (жамоавий инвестицияларни амалга оширишнинг бошқа шакллари) бошқарувчи шериклар ёки ўзга шахслар томонидан бошқарилган тақдирда ҳам шундай қоидалар қўлланилади.

40-модда. Чет эл компаниялари устидан назорат қилиш ва назорат қилувчи шахслар

Агар ушбу моддада бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, солиқ солиш мақсадида қуйидагилар чет эл компаниясининг назорат қилувчи шахслари деб эътироф этилади:

1) чет эл компаниясида иштирок этиш улуши 25 фоиздан ортиқни ташкил этадиган, Ўзбекистон Республикасининг солиқ резиденти деб эътироф этиладиган юридик ёки жисмоний шахс;

2) ушбу компанияда иштирок этиш улуши 10 фоиздан ортиқ бўлган юридик ёки жисмоний шахс, агар Ўзбекистон Республикасининг солиқ резидентлари деб эътироф этиладиган барча шахсларнинг ушбу компанияда иштирок этиш улуши 50 фоиздан ортиқ бўлса.

Ушбу модданинг **биринчи қисми** мақсади учун чет эл компаниясида иштирок этиш улуши ушбу Кодекснинг **38-моддасида** назарда тутилган тартибда аниқланади.

Ушбу модданинг **биринчи қисмида** кўрсатилган жисмоний шахслар учун иштирок этиш улуши ушбу Кодекснинг 37-моддаси учинчи қисми **11-бандида** кўрсатилган шахслар билан биргаликда ҳисобга олинади.

Агар шахснинг чет эл компаниясида иштирок этиши листинг тартиб-таомилидан ўтган ва (ёки) тегишли лицензияга эга бўлган биржаларда ёки чет эл молиявий воситачилари рўйхатига киритилган биржаларда муомалага киритилган қимматли қоғозлар (депозитар қайдлар) эмитенти бўлган бир ёки бир нечта Ўзбекистон Республикаси юридик шахсининг бевосита ва (ёки) билвосита иштирок этиши орқалигина амалга оширилган бўлса ҳамда бу шахс ушбу модданинг **бешинчи — ўн иккинчи қисмларига** мувофиқ назоратчи шахс деб тан олинмаса, мазкур шахс чет эл компаниясининг назорат қилувчи шахси деб эътироф этилмайди. Бунда чет эл молиявий воситачилари деганда Ўзбекистон Республикаси қимматли қоғозлар бозорини ривожлантириш бўйича ваколатли орган томонидан тасдиқланадиган рўйхатга киритилган чет эл фонд биржалари ва чет эл депозитар-клиринг ташкилотлари тушунилади.

Қайси шахснинг иштирок этиш улушига нисбатан компанияда ушбу модданинг **биринчи қисмида** белгиланган шартларга риоя этилмаса, бироқ бунда бу шахс мазкур компания устидан назоратни шахсий манфаатларини ёки ушбу Кодекснинг 37-моддаси учинчи қисми **11-бандида** назарда тутилган шахсларнинг манфаатларини кўзлаб амалга оширса, ўша шахс ҳам чет эл компаниясининг назоратқилувчи органи деб эътироф этилади.

Соф фойдани (даромадни) тақсимлашга нисбатан компания томонидан қабул қилинадиган қарорларга ҳал қилувчи таъсир кўрсатиш ёки таъсир кўрсатиш имконияти ушбу Кодекснинг мақсадлари учун компания устидан назоратни амалга ошириш деб эътироф этилади. Бунда шахснинг бундай қарорларга ҳам ушбу компанияда бевосита ёки билвосита иштирок этиши туфайли, ҳам ушбу компанияни бошқариш қайси шартноманинг (битимнинг) предмети бўлса, ўша шартномада (битимда) иштирок этиши туфайли ёхуд ушбу шахс ҳамда компания ва (ёки) ўзга шахслар ўртасидаги бошқа ўзига хос муносабатлар туфайли таъсир этиши ёки таъсир этиш имконияти ҳисобга олинади.

Юридик шахсни ташкил этмаган чет эл тузилмасининг активларини бошқарувчи шахс томонидан ушбу тузилма олган фойдани (даромадни) жисмоний шахс қайси давлатнинг (ҳудуднинг) фуқароси бўлса ёки юридик шахс қайси давлатда (ҳудудда) ташкил этилган бўлса, ўша давлатнинг (ҳудуднинг) қонун ҳужжатларига ва мазкур юридик шахснинг таъсис ҳужжатларига мувофиқ тақсимлашга нисбатан қабул қилинадиган қарорга таъсир кўрсатиш ёки таъсир кўрсатиш имконияти ушбу Кодекснинг мақсадлари учун юридик шахсни ташкил этмаган чет эл тузилмаси устидан назоратни амалга ошириш деб эътироф этилади.

Агар ушбу моддада бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, ушбу Кодекснинг мақсадлари учун юридик шахсни ташкил этмаган чет эл тузилмасининг назорат қилувчи шахси деб ушбу тузилманинг муассиси (асосчиси) эътироф этилади.

Агар ушбу модданинг **ўн биринчи қисмида** бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса ва агар юридик шахс ташкил этмаган ҳолдаги чет эл тузилмасининг муассисига

(асосчисига) нисбатан бир вақтнинг ўзида қуйидаги барча шартларга риоя этилса, ушбу муассис (асосчи) мазкур тузилмани назорат қилувчи шахс деб эътироф этилмайди:

1) бундай шахс бу тузилманинг фойдасини (даромадини) бевосита ёки билвосита тўлиқ ёки қисман олишга (олишни талаб қилишга) ҳақли бўлмаса;

2) бундай шахс бу тузилманинг фойдасини (даромадини) ёки унинг бир қисмини тасарруф этишга ҳақли бўлмаса;

3) бундай шахс бу тузилмага берилган мол-мулкка бўлган ҳуқуқни ўзида сақлаб қолмаган бўлса (мол-мулк бу тузилмага қайтармаслик шартлари асосида берилган бўлса);

4) бундай шахс бу тузилма устидан ушбу модданинг **еттинчи қисмига** мувофиқ назоратни амалга оширмаса.

Агар юридик шахсни ташкил этмаган чет эл тузилмасининг муассиси (асосчиси) бу тузилманинг активларини ўз мулкига ўтказиш ҳуқуқига эга бўлмаса, ушбу модданинг тўққизинчи қисми **3-бандида** назарда тутилган шарт бажарилган деб эътироф этилади. Бунда ушбу тузилманинг активларини тузилманинг бутун мавжуд бўлиш даври мобайнида, шунингдек у тугатилган (шартнома тугатилган, бекор қилинган) тақдирда, тўлиқ ёки қисман мулкка ўтказишга доир чеклов ушбу тузилма ташкил этилган чет давлатнинг (ҳудуднинг) қонун ҳужжатлари ва (ёки) тузилманинг таъсис ҳужжатлари билан тасдиқланган бўлиши керак.

Ушбу модданинг **тўққизинчи қисмида** кўрсатилган шахс, агар у ушбу модданинг тўққизинчи қисми **1 — 3-бандларида** кўрсатилган ҳуқуқлардан исталганини олиш ҳуқуқини ўзида сақлаб қолган бўлса, юридик шахсни

ташкил этмаган чет эл тузилмасининг назорат қилувчи шахси деб эътироф этилади.

Юридик шахсни ташкил этмаган чет эл тузилмасининг таъсис этувчиси (асосчиси) ҳисобланмайдиган ўзга шахс ҳам, агар бундай шахс тузилма устидан назоратни амалга оширса ва бунда унга нисбатан қуйидаги шартлардан ҳеч бўлмаганда биттаси бажарилса, ушбу Кодекс мақсадларида ушбу шахс мазкур тузилманинг назорат қилувчи шахси деб эътироф этилади:

1) бундай шахс ушбу тузилма томонидан олинадиган даромадга (унинг бир қисмига) нисбатан ҳақиқий ҳуқуққа эга бўлса;

2) бундай шахс ушбу тузилманинг мол-мулкини тасарруф этишга ҳақли бўлса;

3) бундай шахс ушбу тузилма тугатилган (шартнома тугатилган, бекор қилинган) тақдирда унинг мол-мулкини олишга ҳақли бўлса.

Ўзбекистон Республикасининг солиқ резиденти ўзини мустақил равишда ушбу модданинг **биринчи** ёки **бешинчи қисмларида** назарда тутилган асосларга кўра, чет эл компаниясининг назорат қилувчи шахси деб ёки ушбу модданинг **тўққизинчи** ёки **ўн иккинчи қисмларида** назарда тутилган асосларга кўра, юридик шахсни ташкил этмаган чет эл тузилмасининг назорат қилувчи шахси деб эътироф этишга ҳақли. Бундай ҳолларда, ўзини назорат қилувчи шахс деб эътироф этган шахс ўзи ҳисобга олинган жойдаги солиқ органига ушбу Кодекста назарда тутилган тартибда тегишли билдириш хати юборади.

Юридик шахсни ташкил этмаган чет эл тузилмаларининг назорат қилувчи шахсларини эътироф этишнинг ушбу моддада белгиланган қоидалари, қайси чет

эл юридик шахсларини назорат қилувчи шахслар учун улар таъсис этилган ёки фуқароси бўлган чет давлатнинг (худуднинг) қонун ҳужжатларига мувофиқ капиталда иштирок этиши назарда тутилмаган бўлса, ўша шахсларга нисбатан ҳам қўлланилади.

41-модда. Дивидендлар ва фоизлар

Қуйидагилар дивидендлар деб эътироф этилади:

1) юридик шахснинг фойдасини (шу жумладан имтиёзли акциялар бўйича фоизлар тарзидаги фойдасини) ушбу юридик шахснинг акциядорига (иштирокчисига) тегишли акциялар (улушлар) бўйича тақсимлаш чоғида акциядор (иштирокчи) томонидан олинган ҳар қандай даромад;

2) тугатиш чоғида юридик шахснинг акциядорига (иштирокчисига) ушбу акциядорнинг (иштирокчининг) шу юридик шахснинг устав фондидаги (устав капиталидаги) улуши миқдоридан кўп бўлган қисми бўйича пул ёки натура шаклидаги тўловлар;

3) жамиятдан чиқарилган ёки чиқиб кетган иштирокчига улуши қисмининг чиқарилиш ёки чиқиб кетиш санасидан олдинги охириги ҳисобот даври учун жамиятнинг бухгалтерия ҳисоботлари маълумотлари бўйича аниқланадиган ҳақиқий қийматини ушбу акциядорнинг (иштирокчининг) шу юридик шахснинг устав фондидаги (устав капиталидаги) улуши миқдоридан кўп бўлмаган қисми бўйича тўлаш;

4) ушбу юридик шахснинг ўз капитали (мол-мулки) ҳисобига устав фонди (устав капитали) ошган тақдирда юридик шахс акциядорининг (иштирокчисининг) қўшимча

акциялар қиймати (улуш номинал қийматининг ошиши) тарзида олинган даромадлари.

Ушбу модданинг **биринчи қисмида** кўрсатилган даромадлар, башарти улар акциядорларнинг (иштирокчиларнинг) бундай даромадни тўловчи юридик шахснинг устав фондидаги (устав капиталидаги) улушларига мутаносиб равишда тўланса, дивидендлар деб эътироф этилади.

Ўзбекистон Республикасидан ташқаридаги манбалардан олинадиган, чет давлатларнинг қонун ҳужжатларига мувофиқ дивидендлар жумласига киритиладиган ҳар қандай даромадлар ҳам дивидендлар деб эътироф этилади.

Ушбу Кодекснинг мақсадлари учун хусусий корхона мулкдорига, оилавий корхона иштирокчисига ёки фермер хўжалиги бошлиғига бундай юридик шахслар тасарруфида қолган фойда суммасидан тўланадиган даромадлар дивидендларга тенглаштирилади.

Илгари билдирилган (белгиланган) ҳар қандай даромад, шу жумладан ҳар қандай турдаги қарз мажбуриятлари бўйича дисконт тарзида олинган даромад (уни расмийлаштириш усулидан қатъи назар), шу жумладан пул омонатлари бўйича олинган даромад фоизлар деб эътироф этилади.

42-модда. Даромад

Нафни баҳолаш имконияти мавжуд бўлган тақдирда ва бундай нафни баҳолаш мумкин бўлган даражада ҳисобга олинадиган пул ёки натура шаклидаги иқтисодий наф даромад деб эътироф этилади.

43-модда. Ўзбекистон Республикасидаги манбалардан олинадиган даромадлар

Солиқ тўловчининг даромадлари Ўзбекистон Республикасидаги манбалардан олинган даромадлар ёки Ўзбекистон Республикасидан ташқаридаги манбалардан олинган даромадлар жумласига киритилиши мумкин.

Ўзбекистон Республикасидаги иқтисодий фаолиятдан олинган даромадлар ҳамда Ўзбекистон Республикасининг юрисдикцияси, ҳуқуқ лаёқати ва (ёки) унинг давлат органлари ва иқтисодий муносабатларнинг бошқа субъектлари билан иқтисодий муносабатларга бевосита боғлиқ бўлган бошқа даромадлар Ўзбекистон Республикасидаги манбалардан олинган даромадлар жумласига киради.

Агар ушбу Кодекснинг қоидалари даромадларни Ўзбекистон Республикасидаги манбалардан олинган даромадларга ёки Ўзбекистон Республикасидан ташқаридаги манбалардан олинган даромадларга қатъий киритиш имкониятини бермаса, даромадни у ёки бу манбага киритиш Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитаси томонидан амалга оширилади. Мазкур даромадларнинг Ўзбекистон Республикасидаги манбалардан олинган даромадларга киритиш мумкин бўлган улуши ва Ўзбекистон Республикасидан ташқаридаги манбалардан олинган даромадларга киритиш мумкин бўлган улуши айти шундай тартибда аниқланади.

44-модда. Роялти

Ҳар қандай номоддий активдан фойдаланганлик ёки фойдаланиш ҳуқуқи учун тўловлар роялти деб эътироф этилади, шу жумладан:

санъат, адабиёт, илм-фан, шу жумладан дастурий таъминот ва маълумотлар базаларига, чизмага, дизайнга ёки моделга, режага, махфий формулага, технологияга ёки жараёнга, аудиовизуал асарларга ҳамда турдош ҳуқуқлар объектларига, шу жумладан ижролар ва фонограммаларга бўлган муаллифлик ҳуқуқлари;

патентлар, товар белгилари, савдо маркалари ёки ҳуқуқнинг бошқа шунга ўхшаш турлари;

саноат, тижорат ёки илмий тажрибага тааллуқли ахборот (ноу-хау). Бунда илмий-техника соҳасидаги интеллектуал фаолият натижалари ва (ёки) касбий фаолиятни амалга ошириш усуллари тўғрисидаги, илгариги тажрибадан келиб чиқадиган, иқтисодий фаолиятда амалий жиҳатдан қўлланиладиган, шунингдек (унинг учинчи шахсларга маълум эмаслиги туфайли) ҳақиқий ёки потенциал тижорат қийматига эга бўлган саноат, тижорат ёки илмий хусусиятга эга ахборот (агар бундай маълумотлардан қонуний асосда эркин фойдаланиш имконияти учинчи шахсларда мавжуд бўлмаса) ва унинг ошкор этилиши натижасида иқтисодий наф олиш мумкин бўлса, бу ахборот ноу-хау деб тушунилади.

Қуйидагилар учун тўланадиган тўловларга роялти сифатида қаралмайди:

1) компьютер дастурларидан фойдаланганлик (шу жумладан дастурни жойлаштирилган ички имкониятлардан фойдаланган ҳолда созлаш йўли билан мослаштириш), агар фойдаланиш шартлари бундай дастурнинг мўлжалланган

функционал мақсади билан чекланган ва уни такрорлаш бундай фойдаланиш учун зарур бўлган кўчирма нусхалар сони билан чегараланган бўлса;

2) шахсининг фойдаланиши, эгалик қилиши ва (ёки) тасарруф этиши учун ушбу қисмнинг **1-бандида** белгиланган интеллектуал мулк ҳуқуқи объектлари ўзида акс эттирилган ёки турган товарларни (шу жумладан ахборот ташувчиларни) сотиб олганлик;

3) компьютер дастурларини ва маълумотлар базаларини (ҳисоблаш техникасининг дастурий воситаларини ва ахборот маҳсулотларини) ишлаб чиқиш, шунингдек дастурларни ўрнатиш, уларга ишлов бериш ва уларни созлаш, мослаштириш ва модификация қилиш бўйича хизматлар кўрсатганлик;

4) буюртмачи билан тузилган шартнома асосида хизматлар кўрсатиш натижаси ҳисобланадиган, янги олинган, саноат, тижорат ёки илмий хусусиятга эга бўлган ахборотдан фойдаланганлик;

5) дастурий маҳсулотнинг нусхаларини уларни такрорлаш ҳуқуқисиз ёки агар уларни такрорлаш якуний истеъмолчи томонидан фойдаланиш билан чекланган бўлса, тарқатишга бўлган ҳуқуқни ўтказганлик.

45-модда. Товарлар ва хизматлар. Товарлар (хизматлар) бозори

Табиатнинг ёки инсон фаолиятининг (шу жумладан интеллектуал фаолиятнинг) қиймат баҳосига эга бўлган ва реализация қилиш учун мўлжалланган ҳар қандай предмети товар деб эътироф этилади.

Товарлар деб, хусусан, электр энергияси, маълумотлар базаси, ахборот, интеллектуал фаолият натижалари, шу жумладан уларга бўлган мутлақ ҳуқуқлар эътироф этилади.

Солиқ солиш мақсадида мулкӣ ҳуқуқлар ҳам товар деб эътироф этилади.

Номоддий хусусиятга эга бўлган, пулда ифодаланган баҳога эга мол-мулкка қаратилган ва ушбу мол-мулкдан мустақил равишда, унга боғлиқ бўлмаган ҳолда муомалада бўлишга қодир (олди-сотди шартномасининг объекти ёхуд шартномада ёки бошқа тасдиқловчи ҳужжатда кўрсатилган, ушбу мулкӣ ҳуқуққа эгалик қилиш, ундан фойдаланиш ҳамда уни тасарруф этиш ҳуқуқига эга бўлган, ўз мулкдоридан ўзга шахсга бошқача тарзда ўтказиш объекти бўлиши мумкин бўлган) фуқаровий ҳуқуқ объекти солиқ солиш мақсадида мулкӣ ҳуқуқ деб эътироф этилади.

Мулкӣ ҳуқуқлар жумласига қуйидагилар киради, чунончи: кредиторнинг қарздорга талаб қўйиш ҳуқуқи, хўжалик жамиятининг устав фондида (устав капиталида) иштирок этиш улуши, қимматли қоғозлар, муаллифнинг (ёки бошқа ҳуқуқ эгасининг) интеллектуал мулк объектига бўлган ҳуқуқи, шунингдек ҳуқуқларнинг замирида ётган мол-мулк билан боғлиқ, сотилиши ёки ўз мулкдоридан ўзга шахсга бошқача тарзда ўтказилиши мумкин бўлган бошқа турлари.

Ашёнинг ўзини ўтказмай туриб, мустақил муомалада бўлиши мумкин бўлмаган ашёвий ҳуқуқларга мулкӣ ҳуқуқлар сифатида қаралмайди.

Божхона тўловларини ундириш билан боғлиқ муносабатларни тартибга солиш мақсадида божхона тўғрисидаги қонун ҳужжатларига мувофиқ товарлар жумласига бошқа мол-мулк киритилиши мумкин.

Бошқа шахсларнинг эҳтиёжларини қаноатлантиришга қаратилган маҳсулотларни (моддий ёки номоддий) ишлаб чиқаришга доир тадбиркорлик фаолиятининг турлари, шунингдек бошқа шахслар учун бажариладиган ишлар солиқ солиш мақсадида хизматлар деб эътироф этилади.

Жисмоний шахсларнинг иш берувчи билан тузилган меҳнат шартномаси доирасидаги фаолияти хизматлар жумласига крмайди.

Бир хил хусусиятли асосий белгиларга эга бўлган товарлар (хизматлар) солиқ солиш мақсадида айнан ўхшаш товарлар (хизматлар) деб эътироф этилади.

Товарларнинг айнан ўхшашлигини аниқлашда бундай товарларнинг ташқи кўринишидаги арзимас фарқлар ҳисобга олинмаслиги мумкин.

Товарларнинг айнан ўхшашлигини аниқлашда уларнинг физик хусусиятлари, сифати, мўлжалланган вазифаси, келиб чиққан мамлакати ва ишлаб чиқарувчиси, унинг бозордаги ишбилармонлик обрўси ҳамда фойдаланиладиган товар белгиси ҳисобга олинади.

Хизматларнинг айнан ўхшашлигини аниқлашда бажарувчининг (пудратчининг) хусусиятлари, унинг бозордаги ишбилармонлик обрўси ва фойдаланиладиган товар белгиси ҳисобга олинади.

Айнан ўхшаш бўлмаган ҳолда, бир хил хусусиятларга эга бўлган ҳамда айнаи бир вазифани бажариш имкониятини берадиган ўхшаш таркибий қисмлардан иборат бўлган ва (ёки) тижорат жихатидан бир-бирининг ўрнини боса оладиган товарлар ушбу Кодекснинг мақсадлари учун бир турдаги товарлар деб эътироф этилади.

Товарларнинг бир турдалигини аниқлашда, уларнинг сифати, бозордаги мавқеи, товар белгиси, келиб чиққан мамлакати ҳисобга олинади.

Айнан ўхшаш бўлмаган ҳолда, тижорат жиҳатидан ва (ёки) бажарадиган вазифаси жиҳатидан бир-бирининг ўрнини босиш имкониятини берадиган бир хил хусусиятларга эга хизматлар бир турдаги хизматлар деб эътироф этилади.

Хизматларнинг бир турдалигини аниқлашда уларнинг сифати, товар белгиси, бозордаги мавқеи, шунингдек турлари, ҳажмлари, ноёблиги ва тижорат жиҳатидан бир-бирининг ўрнини боса олиши ҳисобга олинади.

Товарларнинг муомалада бўлиш соҳаси товарлар бозори деб эътироф этилади, бу соҳа харидорнинг (сотувчининг) бу товарларни Ўзбекистон Республикаси ҳудудида ёки унинг ҳудудидан ташқарида унча кўп бўлмаган қўшимча харажатларсиз олиш (реализация қилиш) имкониятидан келиб чиққан ҳолда белгиланади. Хизматлар бозори ҳам худди шундай тартибда белгиланади.

46-модда. Товарлар ва хизматларни реализация қилиш

Товарларга бўлган мулк ҳуқуқини ҳақ олиш асосида ўтказиш ёки ҳақ эвазига хизматлар кўрсатиш, шу жумладан қарздор гаров билан таъминланган мажбуриятларини бажармаганда гаровга қўйилган товарларни айирбошлаш ва ўтказиш товарларни ёки хизматларни реализация қилиш деб эътироф этилади.

Ушбу Кодексда назарда тутилган ҳолларда товарларга бўлган мулк ҳуқуқини бепул асосда ўтказиш ёки бепул асосда хизматлар кўрсатиш ҳам реализация қилиш деб эътироф этилади.

47-модда. Ҳисобварақ-фактура

Товарларни (хизматларни) реализация қилишда юридик шахслар ва якка тартибдаги тадбиркорлар, агар мазкур моддада бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, ушбу товарларни (хизматларни) сотиб олувчиларга ҳисобварақ-фактурани тақдим этиши шарт.

Ҳисобварақ-фактура, қоида тариқасида, электрон ҳисобварақ-фактураларнинг ахборот тизимида электрон шаклда расмийлаштирилади.

Товарларни (хизматларни) реализация қилиш чоғида, агар сотувчи харидорга касса чеки ёки белгиланган шаклдаги бошқа ҳужжатни берса, ушбу модданинг **биринчи** ва **иккинчи қисмларида** назарда тутилган қоидалар қўлланилмайди.

Реализация қилинаётган товарлар (хизматлар) қиймати ўзгарганда, шу жумладан етказиб берилган товарлар ёки кўрсатилган хизматлар нархи ўзгарган ёхуд миқдори (ҳажми) аниқлаштирилган ҳолларда, сотувчи сотиб олувчига ушбу Кодексда назарда тутилган тартибда қўшимча ёки тузатилган ҳисобварақ-фактурани тақдим этиши шарт.

Ушбу Кодекснинг **279-моддасига** мувофиқ ҳисобга туриши лозим бўлган чет эл юридик шахслари ҳисобварақ-фактураларни тақдим этмайди, сотиб олиш реестрларини, сотиш реестрларини, ҳисобга олиш журналларини ҳамда ушбу Кодекс **282-моддасида** кўрсатилган хизматларни кўрсатиш қисми бўйича қабул қилинган ва берилган ҳисобварақ-фактураларни юритмайди.

Ҳисобварақ-фактуранинг шакли ва уни тўлдириш тартиби Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги билан

келишилган ҳолда Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитаси томонидан тасдиқланади.

48-модда. Мақсадли маблағлар

Солиқ солиш мақсадида солиқ тўловчи томонидан мақсадли маблағларнинг манбаи бўлган шахс томонидан белгиланган ёки қонун ҳужжатларида белгиланган мақсадга қўра фойдаланиш учун олинган мол-мулк мақсадли маблағларга киради.

Мақсадли маблағларга жумладан қуйидагилар киради:

- 1) бюджетдан ажратиладиган маблағлар ва бюджет субсидиялари;
- 2) грантлар ва инсонпарварлик ёрдами;
- 3) мақсадли тушумлар.

Солиқ солиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланган тартибда бепул асосда бериладиган қуйидаги мол-мулк грант деб эътироф этилади:

- 1) давлатлар, давлатларнинг ҳукуматлари, халқаро ёки чет эл ҳукумат ташкилотлари ёхуд ноҳукумат ташкилотлари томонидан Ўзбекистон Республикасига берилган мол-мулк;
- 2) чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар томонидан Ўзбекистон Республикасига берилган мол-мулк.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан у ваколат берган ташкилотлар орқали тақсимланадиган, аҳолининг ижтимоий жиҳатдан ночор гуруҳларига тиббий ва (ёки) ижтимоий ёрдам кўрсатиш, ижтимоий соҳа муассасаларини қўллаб-қувватлаш, табиий офатлар, фалокатлар ва ҳалокатлар, эпидемиялар,

эпизоотиялар ва бошқа фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш ҳамда уларни бартараф этиш учун Ўзбекистон Республикасига аниқ мақсадли беғараз кўмаклашиш солиқ солиш мақсадида инсонпарварлик ёрдами деб эътироф этилади.

Мақсадли тушумларга нотижорат ташкилотларни таъминлаш ва уларнинг уставда белгиланган фаолиятини юритишга йўналтирилган тушумлар (бундан акциз тўланадиган товарлар тарзидаги тушумлар мустасно) давлат ҳокимияти органларининг қарорлари асосида бепул келиб тушган, шунингдек бошқа юридик ва (ёки) жисмоний шахслардан келиб тушган, мазкур олувчилар томонидан мақсадли фойдаланиладиган тушумлар киради.

Нотижорат ташкилотларни таъминлаш ва уларнинг уставда белгиланган фаолиятини юритишга йўналтирилган мақсадли тушумларга қуйидагилар киради:

1) муассисларнинг (иштирокчиларнинг, аъзоларнинг) нодавлат нотижорат ташкилотлари тўғрисидаги қонун ҳужжатларига мувофиқ амалга оширилган бадаллари, шунингдек фуқаролик тўғрисидаги қонун ҳужжатларига мувофиқ деб эътироф этиладиган хайриялар;

2) нотижорат ташкилотлар томонидан бепул олинган тегишли шартномалар асосида кўрсатилган хизматлар тарзидаги даромадлар;

3) ушбу Кодексда белгиланган тартибда уй-жой мулкдорлари ширкатлари, уй-жой, боғдорчилик, боғ-томорқа, гараж-қурилиш, уй-жой қурилиш кооперативлари ёки бошқа ихтисослашган истеъмолчилар кооперативлари томонидан амалга ошириладиган умумий мулкни таъмирлаш, мукаммал таъмирлаш учун уларнинг аъзолари томонидан захира шакллантиришга ажратмалар;

- 4) нотижорат ташкилотларга васиятнома бўйича мерос тартибида ўтадиган мол-мулк;
- 5) нотижорат ташкилотларнинг уставда белгиланган фаолиятини амалга ошириш учун берилган бюджет маблағлари;
- 6) хайрия фаолиятини амалга ошириш учун олинган маблағлар ва бошқа мол-мулк;
- 7) касаба уюшмаси ташкилотларига касаба уюшмаси ташкилотларининг уставларида назарда тутилган ижтимоий-маданий ва бошқа тадбирларни ўтказиш учун жамоа шартномаларига (келишувларига) мувофиқ келиб тушган маблағлар;
- 8) нотижорат ташкилотлар томонидан тадбиркорлик фаолияти билан боғлиқ бўлмаган, уставда белгиланган фаолиятини амалга ошириш учун қонун ҳужжатларига мувофиқ улар томонидан тузилган солиқ тўловчи бўлган таркибий бўлинмалардан бепул олинган маблағлар;
- 9) уставда белгиланган фаолиятини амалга ошириш учун диний ташкилотлар томонидан олинган мол-мулк;
- 10) нотижорат ташкилотлар томонидан улар уставда белгиланган фаолиятини амалга ошириш учун давлат ҳокимияти органларининг қарорларига биноан олинган давлат мулкидан бепул фойдаланиш ҳуқуқи тарзидаги мулкӣ ҳуқуқлар.

49-модда. Қимматли қоғозлар

Қимматли қоғозлар мазкур ҳужжатларни чиқарган юридик шахс билан уларнинг эгаси ўртасидаги мулкӣ ҳуқуқларни ёки қарз муносабатларини тасдиқлайдиган, дивидендлар ёки фоизлар тарзида даромад тўлашни ҳамда

ушбу ҳужжатлардан келиб чиқадиган ҳуқуқларни бошқа шахсларга ўтказиш имкониятини назарда тутадиган ҳужжатлардир.

Қимматли қоғозларга акциялар, облигациялар, векселлар, депозит сертификатлари, депозитар тилхатлар, опционлар, фьючерс ва форвард контрактлари киради, шунингдек қонун ҳужжатларига ёки чет давлатнинг қўлланилиши мумкин бўлган қонун ҳужжатларига мувофиқ қимматли қоғозлар деб эътироф этиладиган бошқа қимматли қоғозлар киради.

Қимматли қоғозларни эмиссиявий қимматли қоғозлар жумласига киритиш тартиби Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари ёки чет давлатларнинг қўлланилиши мумкин бўлган қонун ҳужжатлари билан белгиланади.

Агар қимматли қоғозлар билан бажариладиган операция муддатли битимларнинг молиявий воситаларига оид операциялар мезонларига мувофиқ бўлса, солиқ тўловчи уни мустақил равишда солиқ солиш мақсадида қимматли қоғозлар билан бажариладиган операциялар жумласига ёки муддатли битимларнинг молиявий воситаларига оид операциялар жумласига киритишга ҳақли.

Солиқ солиш мақсадида қимматли қоғозлар қуйидаги шартларга бир вақтнинг ўзида риоя этилган тақдирда қимматли қоғозларнинг уюшган бозорида муомалада бўлаётган қимматли қоғозлар (муомаладаги қимматли қоғозлар) деб эътироф этилади:

улар қимматли қоғозлар савдоларининг ҳеч бўлмаганда битта ташкилотчиси томонидан муомалага киритилган бўлса;

уларнинг нархлари (котировкалари) тўғрисидаги ахборот оммавий ахборот воситаларида эълон қилинса ёхуд

савдоларнинг ташилотчиси ёки бошқа ваколатли шахс томонидан ҳар қандай манфаатдор шахсга қимматли қоғозларга доир операциялар амалга оширилган санадан эътиборан уч йил ичида берилиши мумкин бўлса;

солиқ тўловчи бу қимматли қоғозларга доир битимни тузган санадан эътиборан ўтган кетма-кет уч ой ичида улар бўйича ҳеч бўлмаганда бир марта бозор котировкаси ҳисоблаб чиқарилган бўлса (бундан қимматли қоғозларни бирламчи жойлаштириш чоғидаги бозор котировкасининг ҳисоб-китоби мустасно).

50-модда. Муддатли битимларнинг молиявий воситалари

Ушбу Кодекснинг мақсадлари учун шартнома томонлари ҳуқуқ ва мажбуриятларининг асос активларга нисбатан тақсимланиши бўйича ва томонлар мажбуриятларининг бажарилишига тўғри келадиган сана кўрсатилган шартнома муддатли битимларнинг молиявий воситаси деб эътироф этилади.

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролик қонун ҳужжатларига ва (ёки) чет давлатларнинг қўлланилиши мумкин бўлган қонун ҳужжатларига мувофиқ шартнома талаблари бўйича суд ҳимояси лозим бўлмаса, ушбу Кодекснинг мақсадлари учун ўша шартнома муддатли битимларнинг молиявий воситаси деб эътироф этилмайди. Мазкур шартнома туфайли кўрилган зарарлар солиқ солишда ҳисобга олинмайди.

Муддатли битимлар молиявий воситаларининг асос активи деганда муддатли битимнинг предмети тушунилади.

Асос актив сифатида, жумладан чет эл валютаси, қимматли қоғозлар ва бошқа мол-мулк, фоиз ставкалари,

кредит ресурслари, нарх ёки фоиз ставкаларининг индекслари, муддатли битимларнинг бошқа молиявий воситалари иштирок этиши мумкин.

Ушбу Кодекснинг мақсадлари учун муддатли битимларнинг иштирокчилари деганда муддатли битимларнинг молиявий воситалари билан операцияларни амалга оширувчи юридик ва жисмоний шахслар тушунилади.

Муддатли битимларнинг молиявий воситаларини асос активларни етказиб бериш йўли билан, муддатли битимларнинг молиявий воситаси бўйича узил-кесил ўзаро ҳисоб-китобни амалга ошириш йўли билан ёхуд муддатли битимнинг молиявий воситаси билан илгари амалга оширилган операцияга муддатли битим иштирокчиси томонидан қарама-қарши операцияни амалга ошириш йўли билан бажариш муддатли битимларнинг молиявий воситаларига доир операциялар бўйича ҳуқуқлар ва мажбуриятларнинг бажарилиши деб эътироф этилади.

Муддатли битимларнинг молиявий воситаларига доир, асос активни харид қилишга қаратилган операциялар учун қарама-қарши йўналишдаги операция деб — асос активни сотишга қаратилган операция, асос активни сотишга қаратилган операция учун эса — асос активни харид қилишга қаратилган операция эътироф этилади.

Солиқ тўловчи асос активни етказиб бериш шартларини назарда тутувчи битимни муддатли битимларнинг молиявий воситаларига доир операция деб ёки ижрони кечиктирган ҳолда битим предметини етказиб беришга доир битим деб эътироф этиб, ушбу битимни мустақил равишда, ушбу модданинг талабларини инобатга олган ҳолда тавсифлашга ҳақли.

Битимнинг предметини етказиб беришни (бундан хеджирлаш операциялари мустасно) назарда тутувчи битимларни муддатли битимларнинг молиявий воситаларига доир операциялар тоифасига киритиш мезонлари солиқ тўловчи томонидан ҳисоб сиёсатида солиқ солиш мақсадлари учун аниқланиши керак.

Муддатли битимларнинг молиявий воситаларига доир операциялар бўйича ҳуқуқ ва мажбуриятларнинг ижро этилиш санаси муддатли битимларнинг молиявий воситаларига доир операциянинг тугалланиш санасидир.

Муддатли битимнинг молиявий воситаси бўйича мажбуриятлар қуйидаги ҳолларда уни қайта тавсифламаган ҳолда тугатилиши мумкин:

1) бир турдаги талаблар ва мажбуриятларни ҳисобга ўтказган ҳолда (ўзаро ҳисобга ўтказган ҳолда);

2) шартномаларнинг намунавий шартларига мувофиқ бўлган бош келишувда белгиланган тартибда, агар бундай тугатишда нетто-мажбуриятнинг суммасини белгилаш назарда тутилган бўлса;

3) ташкил этилган савдоларнинг қоидалари ёки клиринг қоидалари шартларида тузилган шартномалардан келиб чиқадиган муқобил талабларни ҳисобга ўтказган ҳолда, агар бундай ҳисобга ўтказиш нетто-мажбуриятнинг суммасини аниқлаш мақсадида амалга оширилган бўлса.

Ушбу Кодекснинг мақсадлари учун бир эмитентнинг бир турдаги, бир тоифадаги (хилдаги) ёки битта пай инвестиция фондининг (пай инвестиция фондларининг инвестиция пайлари учун) бир хил ҳажмдаги ҳуқуқларга эга бўлган қимматли қоғозларини етказиб беришга доир талаблар, шунингдек пул маблағларини айти шу валютада

тўлашга доир талаблар бир турдаги талаблар деб эътироф этилади.

Ижро этишни кечиктирган ҳолда битим предметини етказиб беришга доир битим сифатида тавсифланган битимларга солиқ солиш бундай битимларнинг тегишли асос активлари учун ушбу Кодексда назарда тутилган тартибда амалга оширилади.

Ушбу Кодекснинг мақсадлари учун муддатли битимларнинг молиявий воситалари уюшган бозорда муомалада бўлган битимларнинг молиявий воситаларига (муддатли битимларнинг муомаладаги молиявий воситаларига) ва муддатли битимларнинг уюшган бозорда муомалада бўлмаган молиявий воситаларига (муддатли битимларнинг муомалада бўлмаган молиявий воситаларига) бўлинади.

Муддатли битимларнинг молиявий воситалари қуйидаги шартларга бир вақтнинг ўзида риоя этилган тақдирда уюшган бозорда муомалада деб эътироф этилади:

1) битимларни тузиш, уларнинг муомалада бўлиши ва бажарилиши тартиби Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларига ёки чет давлатларнинг қонун ҳужжатларига мувофиқ шундай ҳуқуққа эга бўлган савдоларнинг ташкилотчиси томонидан белгиланса;

2) муддатли битимлар молиявий воситаларининг нархлари тўғрисидаги ахборот оммавий ахборот воситаларида эълон қилинса ёхуд савдоларнинг ташкилотчиси ёки бошқа ваколатли шахс томонидан ҳар қандай манфаатдор шахсга муддатли битимнинг молиявий воситасига доир операциялар амалга оширилган санадан кейин уч йил ичида берилиши мумкин бўлса.

Агар битим уюшмаган бозорда тузилса ва унинг шартларида асос активни етказиб бериш назарда тутилган бўлса, битим муддатли битимларнинг молиявий воситаси сифатида фақат, башарти асос активни етказиб бериш бундай битимнинг шартларига мувофиқ битим тузилган кундан кейин камида учинчи кундан сўнг амалга оширилса, муддатли битимларнинг молиявий воситаси сифатида тавсифланиши мумкин.

Уюшмаган бозорда тузиладиган ва шартларида асос активни етказиб бериш назарда тутилмаган битим фақат муддатли битимларнинг молиявий воситаси сифатида тавсифланиши мумкин.

Ўз шартларида асос активни етказиб беришни назарда тутувчи муддатли битимларнинг молиявий воситалари ёки ўз шартларида асос активни етказиб беришни назарда тутувчи бошқа молиявий воситанинг муддатли битимларини тузиш етказиб беришга оид муддатли битимлар деб эътироф этилади.

Ўз шартларида асос активни етказиб бериш назарда тутилмаган муддатли битимларнинг молиявий воситалари ёки ўз шартларида асос активни етказиб беришни назарда тутмайдиган молиявий воситаларнинг муддатли битимларини тузиш ҳисоб-китобли муддатли битимлар деб эътироф этилади.

Етказиб беришга оид муддатли битимлар сифатида, шунингдек ижрони кечиктирган ҳолда битим предметини етказиб беришга доир битим сифатида тавсифланган битимлар мажбуриятлар лозим даражада ижро этишдан фарқ қиладиган усуллар орқали тугатилган тақдирда ҳисоб-китобли муддатли битимлар сифатида қайта тавсифланмайди.

Вариацияли маржа деганда савдоларнинг ташкилотчиси ёки клиринг ташкилоти томонидан ҳисоблаб чиқиладиган ҳамда савдоларнинг ташкилотчилари ва (ёки) клиринг ташкилотлари томонидан белгиланган қоидаларга мувофиқ муддатли битимлар иштирокчилари томонидан тўланадиган пул маблағлари суммаси тушунилади.

51-модда. Хеджирлаш

Ушбу Кодекс мақсадида хеджирлаш операциялари деганда солиқ тўловчи учун нохуш оқибатларни (тўлиқ ёки қисман) камайтириш (компенсация қилиш) мақсадида муддатли битимларнинг молиявий воситалари (шу жумладан ҳархил турлари билан) амалга ошириладиган операциялар (операциялар мажмуи) тушунилади.

Бундай нохуш оқибатлар жумласига, хусусан, зарар кўриш, тушумнинг ёки фойданинг камайиши, мол-мулк бозор қийматининг камайиши, нархнинг, фоиз ставкасининг, миллий валютага нисбатан чет эл валютаси курсининг ёки хеджирлаш объекти (объектлари) бошқа кўрсаткичининг (кўрсаткичлари мажмуининг) ўзгариши оқибатида солиқ тўловчининг мажбуриятлари кўпайиши киритилиши мумкин.

Солиқ тўловчининг мол-мулки, мулкый ҳуқуқлари ва унинг хеджирлаш операциясини амалга ошириш санасида бажарилиш муддати етиб келмаган мажбуриятлари хеджирлаш объектлари деб эътироф этилади.

Амалга оширилиши (бажарилиши) тарафнинг шартнома бўйича талаб қўйиши билан боғлиқ бўлган ҳамда уларга нисбатан солиқ тўловчи хеджирлаш тўғрисида қарор қабул қилган талаб қилиш ҳуқуқлари ва мажбуриятлар хеджирлаш объектлари бўлиши мумкин.

Муддатли битимлар молиявий воситаларининг хеджирлаш операцияси учун фойдаланиладиган асос активлари хеджирлаш объектидан фарқ қилиши мумкин.

Хеджирлаш мақсадида ҳар хил турдаги муддатли битимнинг биттадан ортиқ молиявий воситасини, шу жумладан хеджирлаш муддати ичида битта хеджирлаш операцияси доирасида муддатли битимларнинг бир нечта молиявий воситаларини тузишга йўл қўйилади.

Солиқ тўловчи муддатли битимларнинг молиявий воситалари билан операцияни хеджирлаш операцияси жумласига киритиш асосланганлигини тасдиқлаш учун хеджирлаш операциясига доир битимни тузиш санасида солиқ тўловчининг тахминларидан келиб чиққан ҳолда ушбу операциянинг амалга оширилиши нархнинг, бозор котировкасининг, валюта курсининг ёки хеджирлаш объекти бошқа кўрсаткичининг ўзгариши билан боғлиқ бўлган нохуш оқибатларни камайтириш имконини беришини тасдиқловчи маълумотномани тузади.

Агар битта хеджирлаш операцияси мақсадида муддатли битимларнинг молиявий воситалари билан боғлиқ операциялар мажмуидан фойдаланилса, бундай маълумотнома ушбу битимлар мажмуининг биринчиси тузилган санадаги ҳолатга кўра тузилади.

52-модда. Қимматли қоғозлар билан РЕПО операциялари

Репо шартномасига мувофиқ битимнинг бир тарафи битимнинг бошқа тарафига қимматли қоғозларни ушбу шартномада олдиндан белгиланган нархда муайян муддатдан кейин уларни қайтариб сотиш (сотиб олиш) мажбурияти билан сотади. Бунда ушбу қимматли

қоғозларнинг шартномада белгиланган сотиш (сотиб олиш) нархи уларнинг бозор нархларидан фарқ қилиши мумкин.

Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларида ва (ёки) чет давлатларнинг қўлланилиши мумкин бўлган қонун ҳужжатларида репо шартномаларига нисбатан қўйиладиган талабларга жавоб берадиган шартнома РЕПО операцияси деб эътироф этилади. Бунда репо шартномасининг биринчи ва иккинчи қисмлари тегишинча РЕПОнинг биринчи ва иккинчи қисмлари деб эътироф этилади.

Репо шартномаси бўйича сотиб олувчи ва репо шартномаси бўйича сотувчи тегишинча РЕПОнинг биринчи қисми бўйича сотиб олувчи ҳамда РЕПОнинг биринчи қисми бўйича сотувчи деб эътироф этилади. Бунда РЕПОнинг иккинчи қисми бўйича мажбуриятлар РЕПОнинг биринчи қисми бажарилиши шарти билан юзага келиши керак.

РЕПО операциясининг шартлари битим тарафларининг қуйидаги ҳуқуқларидан камида биттасини назарда тутиши мумкин:

1) РЕПОнинг биринчи қисми бўйича сотувчининг РЕПОнинг иккинчи қисмини бажариш санасига қадар РЕПОнинг биринчи қисми бўйича сотиб олувчига РЕПОнинг биринчи қисми бўйича берилган қимматли қоғозлар ёки улар айирбошланган қимматли қоғозлар ўрнига бошқа қимматли қоғозларни бериш ҳуқуқи;

2) РЕПОнинг биринчи қисми бўйича сотиб олувчининг РЕПОнинг биринчи қисми бўйича сотувчидан ушбу қисмнинг 1-бандида кўрсатилган ўтказишни талаб қилиш ҳуқуқи.

Ушбу Кодекс мақсадида РЕПО операцияси иштирокчилари томонидан РЕПОнинг тегишли қисми

бўйича ўз мажбуриятларини бажаришининг репо шартномасида назарда тутилган муддатлари РЕПО биринчи ёки иккинчи қисмининг бажарилиш саналари ҳисобланади.

РЕПОнинг биринчи ёки иккинчи қисми бўйича қимматли қоғозларни етказиб бериш ва уларга ҳақ тўлаш бўйича мажбуриятлар турли саналарда бажарилган тақдирда, қимматли қоғозларга ҳақ тўлаш ёки уларни етказиб бериш бўйича мажбуриятлар бажарилиши саналаридан энг кечроғи тегишинча РЕПО биринчи қисмининг санаси ва иккинчи қисмининг санаси деб эътироф этилади.

РЕПОнинг иккинчи қисми бўйича мажбуриятларни бажариш санаси РЕПО муддатини қисқартириш томонга ҳам, уни узайтириш томонга ҳам ўзгартирилиши мумкин. РЕПОнинг иккинчи қисмини бажариш санаси талаб қилиб олиш пайти билан белгиланадиган операциялар, агар репо шартномасида РЕПО иккинчи қисмининг нархини аниқлаш тартиби белгиланган бўлса ва агар РЕПОнинг иккинчи қисми тарафлар томонидан РЕПОнинг биринчи қисмига доир мажбуриятлар бажарилган санадан эътиборан бир йил ичида бажарилган бўлса, РЕПО операциялари деб эътироф этилади.

Қимматли қоғозлар бозорида савдоларнинг ташкилотчиси (биржа) орқали ёки клиринг ташкилоти орқали бажарилган ҳолда амалга ошириладиган РЕПО операциялари учун РЕПОнинг иккинчи қисми бажарилиши санасининг қимматли қоғозлар бозоридаги савдолар ташкилотчисининг (биржанинг) ёки клиринг ташкилотининг қоидаларига мувофиқ амалга ошириладиган ҳар қандай ўзгартирилиши ушбу модда мақсадида РЕПО муддатини ўзгартириш деб эътироф этилади.

Ушбу Кодекс мақсадида РЕПО ставкаси РЕПО операциясини тузиш чоғида аниқланади ва у қатъий белгиланган ёки ҳисоб-китобли бўлиши мумкин.

РЕПО ставкаси ҳисобот (солиқ) даврининг охирида фоизларнинг миқдорини белгилаш имконини бериши керак ва репо шартномаси тарафларининг келишувига кўра ўзгартирилиши мумкин.

Агар РЕПОнинг иккинчи қисми бўйича қимматли қоғозларни реализация қилишга (сотиб олишга) доир мажбуриятлар РЕПОнинг иккинчи қисмини бажариш санасида тўлиқ ёки қисман бажарилмаса ва ўзаро талабларни тартибга солиш тартиб-таомили ўтказилмаса, РЕПОнинг иккинчи қисми, агар ушбу модданинг **олтинчи қисмида** бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, лозим даражада бажарилмаган деб эътироф этилади.

Ушбу Кодекс мақсадида қуйидагилар РЕПОнинг иккинчи қисмини тўлиқ бажармаслик деб эътироф этилмайди:

1) РЕПОнинг иккинчи қисми бўйича мажбуриятларни РЕПОнинг иккинчи қисмини бажаришнинг тарафлар томонидан келишган санасидан эътиборан ўн кун ичида бажариш;

2) мажбуриятларни қуйидаги ҳолларда муқобил талабларни ҳисобга олиш йўли билан бажариш (тугатиш):

а) агар бундай талаблар Ўзбекистон Республикасининг қонун ҳужжатларига ёки чет давлатларнинг қўлланилиши мумкин бўлган қонун ҳужжатларига мувофиқ тасдиқланган шартномаларнинг намунавий шартларига мос бўлган бош келишув (ягона шартнома) шартлари асосида тузилган шартномалардан келиб чиқадиган бўлса. Бунда муқобил

талабларни ҳисобга олиш нетто-мажбурият суммасини аниқлаш мақсадида амалга оширилган бўлса;

б) агар бундай талаблар уюшган савдолар қоидаларининг ва (ёки) клиринг қоидаларининг шартлари асосида тузилган шартномалардан келиб чиқадиган бўлса. Бунда муқобил талабларни ҳисобга олиш нетто-мажбурият суммасини аниқлаш мақсадида амалга оширилган бўлса.

РЕПОнинг иккинчи қисми лозим даражада бажарилмаган ҳолларда РЕПО операцияси солиқ солиш мақсадида қайта тавсифланиши лозим.

РЕПО операциясини солиқ солиш мақсадида қайта тавсифлаш солиқ тўловчи томонидан қуйидаги ҳолларда мустақил равишда амалга оширилади:

1) репо шартномаларига нисбатан қонун ҳужжатларида қўйиладиган талабларга ва (ёки) РЕПО операциясига нисбатан ушбу моддада қўйиладиган талабларга риоя этилмаганда;

2) репо шартномаси бекор қилинганда;

3) РЕПОнинг иккинчи қисми лозим даражада бажарилмаганда.

РЕПО операциясини солиқ солиш мақсадида қайта тавсифлаш бундай қайта тавсифлаш учун асос бўлган шартлардан бири юзага келган саналардан энг аввалгисида амалга оширилади.

РЕПО операцияси иштирокчиларининг РЕПО операциясини солиқ солиш мақсадида қайта тавсифлаш чоғидаги мажбуриятлари ушбу Кодекснинг Махсус қисмида белгиланади.

53-модда. Қимматли қоғозларнинг қарз операциялари

Қимматли қоғозларни қарзга бериш Ўзбекистон Республикасининг қонун ҳужжатларига ёки чет давлатларнинг қонун ҳужжатларига мувофиқ тузилган, ушбу модданинг **учинчи — олтинчи қисмларида** белгиланган шартларни қаноатлантирадиган қарз шартномаси (бундан буён матнда қарз шартномаси деб юритилади) асосида амалга оширилади.

Ушбу Кодекс қоидалари солиқ тўловчининг воситачилар, ишончли вакиллар, агентлар, ишончли бошқарувчилар томонидан тегишли фуқаровий-ҳуқуқий шартномалар асосида унинг ҳисобидан амалга оширилган қимматли қоғозларнинг қарз операцияларига нисбатан ҳам қўлланилади.

Ушбу Кодекс мақсадида қимматли қоғозларнинг қарз шартномасида фоизлар пул шаклида тўланиши назарда тутилиши керак.

Фоиз ставкаси ёки уни аниқлаш тартиби қарз шартномасининг шартларида белгиланади.

Қарз шартномаси бўйича фоизларни аниқлаш мақсади учун, агар ушбу модданинг **учинчи** ва **тўртинчи қисмларида** бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, қарз шартномаси бўйича берилган қимматли қоғозларнинг қиймати тегишли қимматли қоғозларнинг шартномани тузиш санасидаги бозор нархига тенг тарзда, бозор нархи мавжуд бўлмаган тақдирда эса, ҳисоб-китоб қилинган нархига тенг этиб қабул қилинади. Бунда қимматли қоғозларнинг бозор нархи ва ҳисоб-китоб қилинган нархи ушбу Кодекснинг Махсус қисмида белгиланган қоидаларга мувофиқ аниқланади.

Қимматли қоғозларга бўлган мулк ҳуқуқини кредитор томонидан қарз оловчига ўтказиш чоғидаги ўтиш санаси

қарзнинг бошланиш санаси бўлади, қимматли қоғозларга бўлган мулк ҳуқуқини қарз олувчи томонидан кредиторга ўтказиш чоғидаги ўтиш санаси қарзнинг тугаш санаси бўлади.

Ушбу Кодекс мақсадида қимматли қоғозлар тарзида берилган (олинган) қарз шартномасининг муддати бир йилдан ошмаслиги керак.

Агар қарз шартномасида қимматли қоғозларни қайтариш муддати белгиланмаган бўлса ёки мазкур муддат талаб қилиб олиш пайти билан белгиланган бўлса (очиқ санали қарз шартномаси) ва қарз бошланган санадан эътиборан бир йил ичида қимматли қоғозлар қарз олувчи томонидан кредиторга қайтарилмаган бўлса, солиқ солиш мақсадида қимматли қоғозлар қарз бошланган санада реализация қилинган деб эътироф этилади.

Бунда кредиторнинг ва қарз олувчининг қарз шартномаси бўйича берилган қимматли қоғозларни реализация қилишдан (сотиб олишдан) олинган даромадлари ҳамда қилинган харажатлари қимматли қоғозларнинг қарз бошланган ва фоизлар олинган (тўланган) санадаги бозор нархидан (ҳисоб-китоб нархидан) келиб чиққан ҳолда ҳисоб-китоб қилинади.

Мазкур қимматли қоғозларнинг кўрсатилган бозор (ҳисоб-китоб) нархи ушбу Кодекснинг Махсус қисмида белгиланган қоидаларга мувофиқ аниқланади.

Ушбу модда **САККИЗИНЧИ ҚИСМИНИНГ** қоидалари қуйидаги ҳолларда ҳам қўлланилади, агар:

1) қарз шартномасида қарзни қайтариш муддати белгиланган бўлса, бироқ қимматли қоғозлар қарз бошланган санадан эътиборан бир йил ўтгач кредиторга қарз олувчи томонидан қайтарилмаган бўлса;

2) қимматли қоғозларни қайтаришга доир мажбурият кредиторга пул маблағларини тўлаш ёки қимматли қоғозлардан фарқ қиладиган бошқа мол-мулкни ўтказиш орқали тугатилган бўлса.

Қимматли қоғозларнинг қарз операциялари бўйича қимматли қоғозларни қайтариш юзасидан мажбуриятлар бажарилмаган ёки тўлиқ ҳажмда бажарилмаган тақдирда, ўзига нисбатан лозим даражада бажармасликка йўл қўйилган ва ўзаро талабларни тартибга солиш тартиб-таомили ўтказилмаган РЕПО операцияси учун ушбу Кодексда белгиланган тартиб солиқ солиш мақсадида қўлланилади.

54-модда. Молиявий ижара ва лизинг

Ушбу Кодекс мақсадида шартнома бўйича мол-мулкни (молиявий ижара объектини) ўн икки ойдан кўп муддатга эгалик қилиш ва фойдаланишга бериш чоғида юзага келадиган ижара муносабатлари молиявий ижара деб эътироф этилади. Молиявий ижара шартномаси қуйидаги талаблардан ҳеч бўлмаганда биттасига жавоб бериши керак:

1) молиявий ижара шартномасининг муддати тугагач, молиявий ижара объекти ижарачининг мулкига ўтказилса;

2) молиявий ижара шартномасининг муддати молиявий ижара объекти хизмат қилиш муддатининг 80 фоизидан ошса ёки молиявий ижара объектининг молиявий ижара шартномаси тугаганидан кейинги қолдиқ қиймати унинг бошланғич қийматининг камида 20 фоизини ташкил этса;

3) молиявий ижара шартномасининг муддати тугагач, ижарачи молиявий ижара объектини молиявий ижара шартномасида белгиланадиган қатъий нарх бўйича ҳақини тўлаб олиш ҳуқуқига эга бўлса;

4) молиявий ижара шартномасининг амал қилиш даврида ижара тўловларининг жорий дисконтланган қиймати объектнинг уни молиявий ижарага топшириш пайтидаги жорий қийматининг 90 фоизидан ошса. Жорий дисконтланган қиймат бухгалтерия ҳисоби тўғрисидаги қонун ҳужжатларига мувофиқ аниқланади.

Ушбу Кодекс мақсадида молиявий ижаранинг алоҳида тури лизинг деб эътироф этилиб, бунда бир тараф (лизинг берувчи) бошқа тарафнинг (лизинг олувчининг) топшириғига кўра учинчи тарафдан (сотувчидан) лизинг шартномаси бўйича шартлашилган мол-мулкни (лизинг объектини) олади ҳамда уни ушбу модданинг **биринчи қисмида** белгиланган талабларга мувофиқ бўлган шартнома бўйича эгалик қилиш ва фойдаланиш учун лизинг олувчига ҳақ эвазига беради.

Ушбу Кодекс мақсади учун молиявий ижара (лизинг) шартномасининг тарафи бўлган ижарачига (лизинг олувчига) молиявий ижара (лизинг) предметининг харидори сифатида қаралади.

55-модда. Солиқ қарзи

Ушбу Кодекс мақсадида ҳисоблаб чиқарилган (ҳисобланган) ва белгиланган муддатларда тўланмаган солиқларнинг, шу жумладан улар бўйича бўнак ва жорий тўловларнинг суммалари, шунингдек ушбу Кодекста белгиланган муддатда тўланмаган молиявий санкциялар ва пенялар солиқ қарзи деб эътироф этилади.

Солиқ тўловчининг ёки солиқ агентининг солиқ қарзи барча солиқлар бўйича ҳам, уларнинг ҳар бири бўйича алоҳида-алоҳида ҳам аниқланиши мумкин.

Солиқ қарзини тўлаш, шу жумладан уни солиқ органлари томонидан ундириш чоғида тўлаш қуйидаги тартибдаги кетма-кетликда амалга оширилади:

- 1) солиқлар суммаси;
- 2) ҳисобланган пенялар;
- 3) жарималар.

56-модда. Солиқ тўловчининг шахсий кабинети

Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитасининг расмий веб-сайтига жойлаштирилган ахборот ресурси солиқ тўловчининг шахсий кабинети ҳисобланади.

Олдинги таҳрирга қаранг.

Ушбу Кодексда назарда тутилган ҳолларда, солиқ тўловчининг шахсий кабинетидан солиқ тўловчилар ва солиқ органлари ўз ҳуқуқлари ҳамда мажбуриятларини электрон тарзда амалга ошириши учун фойдаланилиши мумкин. Қонунда назарда тутилган ҳолларда, бошқа манфаатдор шахслар ҳам ушбу ахборот ресурси орқали электрон ҳужжатлар алмашинувини амалга ошириши мумкин.

(56-модданинг иккинчи қисми Ўзбекистон Республикасининг 2020 йил 10 мартдаги ЎРҚ-607-сонли Қонуни таҳририда — Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 11.03.2020 й., 03/20/607/0279-сон)

Солиқ органлари томонидан солиқ тўловчиларга ва солиқ тўловчилар томонидан солиқ органларига юбориладиган электрон ҳужжатларнинг рўйхати Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитасининг расмий веб-сайтига жойлаштирилади. Ҳар бир солиқ тўловчининг

шахсий кабинети ушбу солиқ тўловчи солиқ органларида ҳисобга қўйилганидан кейин шакллантирилади.

Солиқ тўловчининг шахсий кабинетидан фойдаланиш солиқ тўловчи томонидан ихтиёрий тартибда амалга оширилади. Бунда солиқ органлари ҳамда солиқ тўловчилар бўлган юридик шахслар ва якка тартибдаги тадбиркорлар ўртасидаги ахборот алмашинуви фақат солиқ тўловчининг шахсий кабинети орқали амалга оширилади.

Жисмоний шахсга, ушбу шахс якка тартибдаги тадбиркор бўлишидан ёки бўлмаслигидан қатъи назар, солиқ тўловчининг битта шахсий кабинети шакллантирилади.

Якка тартибдаги тадбиркор сифатида ҳисобга турган жисмоний шахс ўз солиқ тўловчининг шахсий кабинетидан якка тартибдаги тадбиркор сифатидаги ўз ҳуқуқлари ва мажбуриятларини электрон тарзда амалга ошириш учун фойдаланиши мумкин.

Солиқ тўловчининг шахсий кабинетига кириш ягона идентификациялаш тизими орқали электрон рақамли имзо воситасида амалга оширилади.

Электрон рақамли имзо солиқ тўловчига унинг аризаси асосида Давлат хизматлари маркази орқали ҳақ тўлаш асосида, Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитаси томонидан белгиланган тартибда тақдим этилади.

Солиқ тўловчининг шахсий кабинети фаоллаштирилганидан кейин то унинг амал қилиши тўхтатиб турилгунига қадар солиқ органлари барча ҳужжатларни солиқ тўловчига фақат унинг шахсий кабинети орқали юборади. Солиқ тўловчи ҳужжатларни солиқ органларига худди шундай тартибда юборади.

Солиқ органлари томонидан ҳужжат ва солиқ тўловчига солиқ тўловчининг шахсий кабинети орқали юборилиши чоғида у кўрсатган мобил телефон рақамига тегишли СМС-хабар юборилади.

Агар солиқ органи томонидан электрон ҳужжат солиқ тўловчининг шахсий кабинетига юборилганда солиқ тўловчи шахсий кабинетининг амал қилиши тўхтатиб турилганлиги ёки электрон рақамли имзо калитининг сертификати тугатилганлиги тўғрисида маълумот олинган бўлса, мазкур ҳужжат солиқ тўловчига ушбу маълумотлар олинган кундан эътиборан уч кун ичида қоғозда юборилади.

Ушбу Кодекснинг 129-моддаси **еттинчи** ва **ўн учинчи қисмларига** мувофиқ солиқ органида ҳисобда турган чет эл юридик шахси томонидан солиқ тўловчининг шахсий кабинетидан солиқ органидан ҳужжатларни (ахборотни) олиш ҳамда ушбу Кодекснинг **282-моддасида** кўрсатилган хизматларни электрон шаклда кўрсатишга тааллуқли маълумотларни солиқ органига тақдим этиш учун фойдаланилади.

Солиқ тўловчининг шахсий кабинетидан фойдаланиш имконияти чет эл юридик шахсларига улар солиқ органларида ушбу Кодекснинг 129-моддаси **еттинчи қисмида** назарда тутилган тартибда ҳисобга қўйилган кундан эътиборан берилади. Бундай чет эл юридик шахси солиқ органида ҳисобдан чиқарилган тақдирда солиқ тўловчининг шахсий кабинетидан фойдаланиш ҳуқуқи солиқ органлари солиқ тўғрисидаги қонун ҳужжатлари билан тартибга солинадиган муносабатлардаги ўз ваколатларини амалга ошириши чоғида фойдаланадиган ҳужжатларни олиш учун сақланиб қолади.

57-модда. Қишлоқ хўжалиги товар ишлаб чиқарувчилари

Ушбу Кодекс мақсадида қишлоқ хўжалиги товар ишлаб чиқарувчилари деб бир вақтнинг ўзида қуйидаги шартларга жавоб берадиган юридик шахслар эътироф этилади:

қишлоқ хўжалиги маҳсулотини ишлаб чиқарувчи ва уни бирламчи қайта ишловчи, башарти бундай юридик шахснинг жами даромадида ўзи ишлаб чиқарган қишлоқ хўжалиги маҳсулотини, шу жумладан уни ўзи ишлаб чиқарган қишлоқ хўжалик хом ашёсини қайта ишлашдан олинган маҳсулотни реализация қилишдан олинган даромадининг улуши солиқ давридаги жами даромаднинг камида 80 фоизини ташкил этса;

ер участкаларига эга бўлган, бу ер участкалари қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқариш учун зарур бўлса.

Ушбу Кодекс мақсадида қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари жумласига биологик ресурслардан (хайвонлар ва ўсимликлардан) олинган қуйидаги маҳсулотлар киради:

- 1) қишлоқ ва ўрмон хўжалиги ўсимликшунослиги маҳсулотлари;
- 2) чорвачилик, паррандачилик, асаларичилик маҳсулотлари;
- 3) ипакчилик маҳсулотлари;
- 4) балиқчилик маҳсулотлари ва сувда етиштириладиган экинлар.

Саноатда қайта ишланган қишлоқ хўжалиги маҳсулоти ушбу Кодекс мақсадида қишлоқ хўжалиги маҳсулоти деб эътироф этилмайди.

58-модда. Нотижорат ташкилотлар

Қонун ҳужжатларида нотижорат ташкилот учун белгиланган шаклда рўйхатдан ўтказилган, қуйидаги шартларга мувофиқ бўлган юридик шахс ушбу Кодекс мақсадида нотижорат ташкилот деб эътироф этилади, агар:

даромад олиш мақсадига эга бўлмаса;

даромадларни ёки мол-мулкни иштирокчилари (аъзолари) ўртасида тақсимламаса.

59-модда. Ижтимоий соҳада фаолиятни амалга оширувчи юридик шахслар

Ушбу Кодекс мақсадида қуйидаги соҳаларда фаолият кўрсатувчи юридик шахслар ижтимоий соҳада фаолиятни амалга оширувчи юридик шахслар жумласига киради:

1) тегишли лицензия асосида тиббиёт муассасалари томонидан кўрсатиладиган тиббий хизматлар (бундан косметология хизматлари мустасно). Тиббий хизматлар жумласига, ушбу бандни қўллаш мақсадида, қуйидагилар киради, хусусан, тиббий ёрдам хизматлари ва санитария хизматлари кўрсатиш:

а) ташхис қўйиш, профилактика ва даволаш хизматлари;

б) стоматологик хизматлар, шу жумладан тиш протезларини ўрнатиш хизматлари;

2) таълимга оид хизматлар, шу жумладан тестлар ва имтиҳонлар ўтказишни ташкил этиш;

3) илм-фан соҳасидаги ваколатли орган томонидан аккредитация қилинган илмий ва (ёки) илмий-техникавий фаолият субъектлари томонидан фан соҳасида амалга

ошириладиган фаолият (шу жумладан илмий тадқиқотлар ўтказиш, муаллиф томонидан илмий-интеллектуал мулкдан фойдаланиш, жумладан уни реализация қилиш);

4) жисмоний тарбия ва спорт соҳасидаги хизматлар. Бундай хизматларга, хусусан, қуйидагилар киради:

а) спорт иншоотларида, мактабларда, соғломлаштириш йўналишидаги клубларда жисмоний тарбия ва спорт машғулотларини спорт турлари бўйича ўқув гуруҳлари ҳамда жамоаларида ўтказиш хизматлари, умумжисмоний тайёргарлик хизматлари;

б) спорт мусобақалари ёки байрамларини, спорт-томоша тадбирларини ўтказиш хизматлари, шунингдек ушбу тадбирларга тайёргарлик кўриш ва уларни ўтказиш учун спорт иншоотларини ижарага бериш;

в) спорт-техника асбоб-ускуналарини, тренажёрларни, анжомларни, спорт кийим-бошларини бериб туриш бўйича хизматлар;

5) болаларни, кексаларни ва ногиронлиги бўлган шахсларни ижтимоий ҳимоя қилиш ҳамда уларнинг ижтимоий таъминоти соҳасидаги хизматлар.

Ушбу модданинг **биринчи қисмида** кўрсатилган шахслар, уларнинг тегишли фаолият турларидан олинган даромадлари текин олинган мол-мулк тарзидаги даромадлар ҳисобга олинган ҳолда жами йиллик даромадининг камида 90 фоизини ташкил этиши шарти билан, ижтимоий соҳада фаолиятни амалга оширувчи шахслар деб эътироф этилади.

Акциз тўланадиган товарларни ишлаб чиқаришга ва реализация қилишга доир фаолиятдан даромадлар олувчи, шунингдек фойдали қазилмаларни қазиб олишни амалга

оширувчи юридик шахслар ижтимоий соҳада фаолиятни амалга оширувчи юридик шахслар жумласига кирмайди.

60-модда. Ушбу Кодексда қўлланиладиган бошқа тушунчалар

Ушбу Кодекс мақсадида қуйидаги тушунчалардан ҳам фойдаланилади:

жисмоний шахснинг яқин қариндошлари — унинг ота-онаси, туғишган ва ўғай ака-укалари ва опа-сингиллари, эри (хотини), фарзандлари, шу жумладан фарзандликка олинганлар, боболари, бувилари, неваралари, шунингдек эрининг (хотинининг) ота-онаси;

ижара (лизинг) тўлови — ижарага берувчига (лизинг берувчига) тузилган ижара (лизинг) шартномаси асосида ижарачи (лизинг олувчи) томонидан тўланадиган сумма;

ижарага берувчининг (лизинг берувчининг) фоишдан олинадиган даромади — молиявий ижара (лизинг) объектининг ижара (лизинг) тўлови суммаси ва қиймати ўртасидаги фарқ;

назорат-касса техникаси — фискал хотира билан жиҳозланган назорат-касса машиналари, фискал тўплагичлардаги фискал маълумотлар ёзиб олиниши ва сақланишини таъминловчи, фискал ҳужжатларни шакллантирувчи ҳамда уларнинг солиқ органларига фискал маълумотлар оператори орқали топширилишини, шунингдек фискал ҳужжатлар назорат-касса техникасини қўллаш тўғрисидаги қонун ҳужжатларида белгиланган талабларга мувофиқ қоғозда чоп этилишини таъминловчи бошқа қурилмалар ҳамда дастурий-техник мажмуалар;

ортиқча тўланган солиқ суммаси (пеня, жарима) — солиқнинг (пенянинг, жариманинг) тўланган суммаси билан ҳақиқатда тўланиши лозим бўлган суммаси ўртасидаги

ижобий фарқ. Солиқнинг (пенянинг, жариманинг) ортиқча тўланган суммаси у илгари ҳисобга олинган ва (ёки) солиқ тўловчига қайтарилган суммаларни, шунингдек солиқ бўйича келгуси тўловлар ҳисобига ўтказиладиган суммаларни ҳисобга олган ҳолда уни ҳисоб-китоб қилиш санасида аниқланади;

ортиқча ундирилган солиқ суммаси — солиқ органларининг ғайриқонуний ҳатти-ҳаракатлари натижасида ортиқча тўланган солиқ суммаси;

тан олинган солиқ қарзи — солиқ қарзини узиш тўғрисидаги талабнома берилган санадан бошлаб ўн календарь кун ичида солиқ тўловчи томонидан эътироз билдирилмаган қарз ёки суд қарори билан тасдиқланган қарз;

хатолик билан тўланган солиқ (пеня, жарима) суммаси — солиқ (пеня, жарима) суммасини тўлаган шахсни ва (ёки) ушбу тўловнинг мақсадини қатъий аниқлаш имкониятини бермайдиган тўлов чоғида хатоликка йўл қўйилган солиқ (пеня, жарима) суммаси. Қайси солиққа (пеняга, жаримага) нисбатан уни тўлаган шахс солиқ тўловчи деб ҳисобланмайдиган шахсдан ёки тўланиши лозим бўлган бюджетдан бошқа бюджетга келиб тушган солиқ (пеня, жарима) суммаси ҳам хатолик билан тўланган деб эътироф этилади;

умидсиз қарз — суд қарори билан мажбуриятнинг бекор қилиниши туфайли ёхуд банкротлик, тугатиш, қарздорнинг вафоти ёки даъво муддати тугаши сабабли тўланиши мумкин бўлмаган қарз.